

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему:

**ТВОРЧА ГРА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Виконала:

студентка II курсу магістратури, 22 М групи
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Тюрин Євгенія Олександрівна

Науковий керівник:

к. пед. н., доцент Богдан Тетяна Миколаївна

Чернігів - 2023

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2023 року.

Студентка

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри *дошкільної та початкової освіти*
протокол № _____ від «___» _____ 2023 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

(підпис)

Ірина ТУРЧИНА

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	7
1.1. Теоретичні засади та особливості соціалізації дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.....	7
1.2. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в процесі творчої гри.....	12
1.3. Педагогічні умови соціалізації дітей старшого дошкільного віку під час ігрової діяльності.....	19
Висновки до першого розділу	33
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ІГОР ЯК ЗАСОБУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	35
2.1. Аналіз процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі творчої гри.....	35
2.2. Організація та перебіг експериментального формувального етапу експерименту.....	45
2.3. Методичні рекомендації щодо використання творчих ігор, як засобу соціалізації дітей старшого дошкільного віку.....	54
Висновки до другого розділу.....	56
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. Починаючи з дошкільного віку цей період є унікальним і вирішальним періодом у розвитку дитини, коли зароджуються основи особистості, цими елементами є воля, а довільні дії уява, креативність і загальна ініціатива динамічно розвиваються. Однак всі ці важливі якості проявляються не в навчальній діяльності, а в основній діяльності роботи дошкільника – в грі. С. Рубінштейн стверджував, що дитина в грі отримує першу, абсолютно специфічну підготовку до життя. У грі виявляються і задовольняються соціальні потреби та інтереси дитини, проявляючись, вони разом з тим і формуються.

Одним із головних завдань дошкільної освіти за цією програмою, як передбачено в Законі України «Про освіту», та зконом України «Про дошкільну освіту», є формування особистості дитини, набуття нею соціальних навичок і досвіду.[5]

Тема соціалізації особистості стає все більш актуальною. Соціалізація — це процес і результат засвоєння дитиною існуючих норм, цінностей і моделей поведінки. Соціальні навички у дітей дошкільного віку відносяться до якості особистості, яка формується в процесі активного управління соціальними відносинами. Особливе місце в процесі формування соціальних навичок дітей займає ігрова діяльність. Гра часто використовується як основний засіб соціальної інтеграції та формування навичок соціальної поведінки у дітей. Соціалізація дитини проходить найбільш природно і успішно, коли дитина грає різні ролі, відтворює і розглядає певні цікаві ситуації та дії. Через гру дитина легше встановлює зв'язок зі світом дорослих і світом в цілому, розвиває навички внутрішнього діалогу, усвідомлює рамки вираження внутрішнього життя і прагнення до творчості. Гра описує найважливіші події в житті дитини і дозволяє їй відверто пережити все, що вона уявляла в грі. [11].

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності.

Об'єкт дослідження – освітній процес у закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови соціалізації дітей старшого дошкільного віку засобами творчих ігор.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукову, методичну та психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження;
2. Визначити педагогічні умови соціалізації дітей старшого дошкільного віку під час творчих ігор.
3. Експериментально перевірити педагогічні умови використання творчих ігор, як засобу соціалізації дітей старшого дошкільного віку.
4. Розробити методичні рекомендації щодо використання творчих ігор, як засобу соціалізації дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження. З метою реалізації завдань дослідження використовувались такі методи: теоретичні – вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури; емпіричні – діагностика анкетування та опитування, аналіз освітнього процесу, вивчення Державного стандарту дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти), навчально-виховних планів; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етапи) – з метою апробації педагогічних умов, статистичні – для порівняння і доведення достовірності, кількісного та якісного аналізу отриманих експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження: визначено педагогічні умови соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі використання творчих ігор (створення розвивального потенціалу ігрового середовища закладу дошкільної освіти); розкрито особливості соціалізації дітей старшого дошкільного віку під час використання творчих ігор.

Практичне значення дослідження полягає у застосуванні матеріалів дослідження вихователями закладів дошкільної освіти в процесі використання творчих ігор як засобу соціалізації дітей старшого дошкільного віку, викладачами вищих навчальних закладів при складанні навчальних посібників, підручників, для підготовки фахівців напряму підготовки «Дошкільна освіта», у системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації і перепідготовки вихователів закладів дошкільної освіти.

Базою дослідження є дитячий садок ЗДО № 50 Чернігівської міської ради.

Апробація результатів дослідження відбувалася у вигляді участі у конференціях з подальшою сертифікацією:

1. Тюрин Є.О. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в процесі творчої гри. Дніпро, 2023. С. 59 – 61.

2. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний стан та тенденції розвитку науки і освіти» (30 грудня 2023 р., м. Дніпро).

3. Всеукраїнська конференція з міжнародною участю «Стратегії та практика організації освітнього процесу в умовах сті: нові виклики та перспективи реалізації» (30 травня 2023 р., м. Чернігів).

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них та загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 76 стор. з них 65 стор. основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Теоретичні засади та особливості соціалізації дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО

Основні положення і теорії соціалізації викладені в працях соціологів, філософів, психологів і педагогів. Важливо відзначити, що в класичній психології також існує соціалізація, яка передбачає поступове засвоєння людиною різноманітних соціальних норм і відповідно до них будує свої життєві та поведінкові стратегії [11].

Крім того, важливим є те, що А. Мудрик пов'язує соціалізацію та освітні умови, в яких бере участь людина, враховуючи, насамперед, чинники, які мають певний вплив на певні процеси. Крім того, А. Мудрик вважає, що найважливішими механізмами та факторами соціалізації є субкультура дитинства, найближче до людини середовище, міжособистісні стосунки тощо [28].

Науковець О. Кононко вважає, що соціалізацію важливо аналізувати за етапами та такими процесами, як інтеграція, адаптація, саморозвиток, самореалізація. Процес самоактуалізації особистості виражено в гуманістичній концепції К. Роджерса та А. Маслоу [28].

У цьому відношенні не можна ігнорувати внесок психолога Л.Виготського, який зіграв важливу роль у розробці теоретичних засад і питань соціалізації багато вчених вказували на цю точку зору Л. Виготського дотримуючись культурно-історичного підходу і, на відміну від постулатів класичної психології, розглядає процес набуття людьми здібностей у контексті їх взаємодії з історичним формуванням людського досвіду. Сім'я з перших днів свого існування є основним механізмом передачі загальнолюдського досвіду.

Тому вчені вважають такий тип соціалізації сімейною соціалізацією (В. Кузнецова, Н. Левсіна) [19].

Варто відзначити, що Л. Виготський вирішив запропонувати процес розгляду соціалізації в контексті розвитку вікового зростання людини, динаміки соціалізації в її якісному визначенні [12]. Теорія культурно-історичного розвитку особистості Л. Виготського віднайшла своє продовження в наукових працях С. Рубінштейна, О. Леонтьєва, Г. Костюка і сучасних дослідників А. Коваленко, В. Кузьменко, А. Гончаренко, Д. Фельдштейна, Т. Шибутані та ін.

Науковці підкреслювали, що соціалізацію можна розглядати з точки зору різних підходів. Кожен підхід взаємопов'язаний і водночас ефективний, має свій механізм реалізації, визначається різноманітністю соціальних впливів і унікальними реакціями дитини на ці впливи. Відповідно до так званого методологічного підходу, соціалізація вважається найважливішою детермінантою і включає міжособистісну взаємодію спілкування, без якої неможливе формування особистості та усвідомлення світогляду людини. Реалізація цього підходу у навчально-виховному процесі спрямована на засвоєння суспільно вироблених норм, цінностей, установок, щоб у них зароджувалися внутрішні нормативні системи і звичні форми поведінки.

Процес соціалізації тісно пов'язаний з розвитком суспільства. Початківець-психолог Ерікссон виділив таку наукову концепцію, на відміну від прийнятої раніше теорії розвитку особистості З. Фреда, і визначив джерела впливу на цей процес: соціальні, культурні та історичні фактори. Далі до теорії яєць Ерікссон [9] виділив п'ять стадій психосоціального розвитку особистості та чотири стадії особистісного розвитку. Вони в основному визначаються впливом біологічного та психічного розвитку людини [13].

Також виділяється те, що фактично в основі вивчення праць вчених Ш. Алієвої, О. Кононко [17], С. Курінної [21], І. Печенко [31], Т. Поніманської [32], та ін. можна сказати, що соціальний розвиток характеризується більш комплексним поняттям порівняно з поняттям соціалізації. У процесі суспільного розвитку людина формує свою особистість, вчиться пізнавати та спілкуватися з

навколишнім світом, історією та культурою народу, людством, закономірностями суспільного буття.

Важливо відзначити, що якщо науково проаналізувати роботи вчених, то можна зробити висновок, що поняття соціалізації є ширшим по відношенню до дисципліни, освіти тощо. Метою навчання є передача конкретних знань і цілеспрямоване виховання, за допомогою якого у дітей формуються навички поведінки та якості характеру.

На думку М. Тер-Мінасян, соціалізація, має більш широке поняття яке підпорядковує собі і освіту (навчання), і виховання, також, понад заявлене, сукупність стихійних впливів, які зустрічаються людиною в різних життєвих ситуаціях [18]. Відповідно до загальноприйнятого визначення соціалізації як процесу, що відбувається протягом життя людини, вчені виділяють два основних і важливих періоди соціалізації; 1) рання соціалізація; 2) вторинна соціалізація. Це має ширший часовий вимір, який також включає роки дорослішання в житті людини.

Важливо звернути увагу на те, що перспектива соціалізації являє собою процес переходу дитини у світ дорослих. З одного боку, це може підкреслити, що вплив суспільства не включається в особистість, а з іншого боку, це може підкреслити виховний аспект проблеми [34].

З цієї точки зору необхідно виявити структуру соціалізації, взаємозв'язки в цілісному процесі розвитку особистості, способи, прийоми і способи організації учнів для участі в соціальних відносинах, а також слід мати на увазі виховні умови які цьом усприяють. Дитина пізнає навколишню дійсність, а ти пізнаєш і засвоюєш позицію суб'єкта суспільного життя. Розвиток особистості розвивається як багатокomпонентна структура, в якій диференціюються фактори, пов'язані з пізнанням, спілкуванням, цінностями та поведінкою [38]. Ці фактори підкреслюють, що особистісне ставлення дитини залежить від інших ефективних методів, форм і умов інтеграції в суспільство. Багато дослідників виділяють наступні стадії: рання соціалізація, стадія ізоляції (прагнення людини виділитися

з-поміж однолітків), прагнення визначити своє місце в житті, трудова та післятрудова стадії.

Зверніть більше уваги на те, що ядром соціалізації в умовах добровільних процесів саморозвитку є набуття дитиною ефективних особистих соціальних навичок і багатьох важливих життєвих цінностей. Аспекти розвитку особистості включають загальну впевненість у собі, невідомий зміст освіти (засвоєння загальнолюдських цінностей), ефективні способи набуття дитиною соціального досвіду, якість і результати освіти (засвоєння загальнолюдських цінностей), це також включає в себе ступінь, до якого людина може застосувати свій досвід поза навчальними закладами.

Слід зазначити, що фактично Н. Голованова має на увазі, під терміном соціальна компетентність особистості складну єдність специфічних для людини здібностей, навичок, соціальних знань і вмінь, досвіду. Також необхідно додати, що набуті в певному віковому періоді емоційні та ціннісні орієнтації, особисті переконання та ін. Ці навички дозволяють особистості гармонійно взаємодіяти з різними групами і суспільством в цілому та продуктивно виконувати різні соціальні ролі [5].

Таким чином, в контексті змісту соціального досвіду суспільства соціальний досвід особистості розглядається як головний процес та наслідок засвоєння особистістю зразків поведінки, пов'язаних з соціальними нормами в суспільстві і відносинами людей між собою. Тому в соціальній педагогіці основною метою соціального виховання є надання зростаючій людині досвіду життя в суспільстві, досвіду взаємодії з оточуючими, і в цілому, адаптації та розвитку в суспільстві (А. Мудрик) [28].

Слід зазначити, що соціальний досвід особистості дитини розглядається як внутрішній соціальний досвід, який є частиною вже засвоєного нею соціального досвіду у суспільстві, а також як продукт особистісного творчого розвитку, а також як результат виховного процесу і соціалізації (Н. Голованова) [5].

Варто відзначити, що в соціальній педагогіці індивідуальний соціальний досвід визначається як оригінальний синтез різних типів відображення емоцій і

переживань, знань, навичок, умінь, способів спілкування, думок і діяльності поведінкових стереотипів інтеріоризованих ціннісних орієнтацій і соціальних установок (А. Мудрик).

Обґрунтовуючи специфіку описаного вище досвіду, М. Даурова вказує, що він відображає засвоєний особистістю соціальний досвід (як вироблена суспільством найбільш ефективна форма здійснення будь-якої соціально важливої діяльності та взаємодії людей (А. Флієр)). Також М. Даурова відзначає особливу важливість набутих людиною знань, навичок та умінь: моделей взаємодії і комунікації, діяльності і мислення, моделей поведінки тощо. [9].

Відповідно до теорії Е. Дюкргейма, суспільство само по собі є визначним і найбільш потужним чинником впливу на соціалізацію особистості, оскільки воно «підпорядковує» її життєвим, духовним, естетичним та інші вимогам відповідно до свого суспільно-політичного устрою, ідей, ментальності, традицій тощо.

В спеціально-профільних джерелах зазначається, що аналіз різних наукових позицій (О. Кононко, В. Краєвський, С. Крапівенський, І. Лернер, Т. Малькова, Н. Щуркова та ін.) виявляє різні точки зору на сутність, структуру, елементи соціального досвіду, які підлягають засвоєнню в освітньому процесі. Зокрема, В. Лебедев до складових соціального досвіду в контексті змісту освіти відносить: досвід здійснення пізнавальної діяльності, досвід здійснення способів діяльності, досвід здійснення способів творчої діяльності, досвід формування емоційно-ціннісного ставлення до світу [23].

Особливу увагу слід звернути на те, що до основних компонентів соціального досвіду особистості відносять: соціальне життя і соціальну взаємодію, соціальні ціннісні орієнтації, соціальні відносини і соціальні дії на основі соціальних умінь і навичок, почуття і переживання з приводу соціального життя і соціальної поведінки, оцінка своїх соціальних дій і вчинків в соціальних ситуаціях.

Таким чином, можна зробити висновок, що нами було розглянуто теоретичні основи проблеми формування соціального досвіду і визначено

взаємозв'язок між цим процесом і соціалізацією особистості. Охарактеризовано кілька опорних компетенцій, які є взаємопов'язаними із компетенцією соціального досвіду і разом визначають порядок з ним і становлять причинно-наслідковий ряд.

1.2. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в процесі творчої гри

Варто зауважити, що з віком процес соціалізації характеризується своїми особливостями, тісно пов'язаними з підвищенням самостійності в дитини, частковою зміною ролі дорослих у житті малюка. Важливість періоду від народження до вступу до школи полягає в придбанні базових людських знань і навичок, психічних якостей і характеристик, необхідних людині для життя в суспільстві [14]

Слід зазначити, що Є. Козлова ствержує, що вже в старшому дошкільному віці дорослий, як носій соціальних функцій, норм та правил спільного виховання продовжує залишатися для малюка важливою персоною. З п'ятирічного віку дитина починає усвідомлювати що вона є частиною суспільства як і навколишній світ, який її оточує. З періоду молодшого дошкільного дитинства дитина вчиться не тільки перебувати у соціальному середовищі, а й взаємодіяти з ним, вчиться реалізувати свої наміри, бажання стосовно інших людей – однолітків, рідних, незнайомих людей [12].

Треба зазначити про те, що О. Кононко вказує на факти, що з періоду розвитку самосвідомості у дитини, розпочинається процес засвоєння необхідного життєвого і соціального досвіду. Як згадувалося вище, багатий життєвий досвід, в залежності від віку складає основу досвіду соціальної взаємодії. О. Кононко виділила два рівні в предметному змісті соціального досвіду дитини з самого початку його формування. Перший рівень тісно пов'язаний з предметною діяльністю дитини, потребою в спілкуванні з дорослим в предметній діяльності. Це можна визначити протягом 2-3 років життя

орієнтуючись на специфіку провідної діяльності дитини і характеру спілкування з дорослим [15].

Психолог В. Мухіна вказувала на те, що малюк поступово входить у світ людського існування, спочатку засвоює світ простих предметів, а пізніше – образи і знакові системи й лише потім – світ людських взаємовідносин [27]. Таке вивчення дитиною соціального світу відбувається через її безпосередню діяльність, взаємодію з елементами культури, людського досвіду.

У Програмі розвитку дитини від народження до шести років «Я у Світі», в освітній лінії «Дитина у соціумі» вказано на те, що п'ятирічний малюк стає більш самостійним, ініціативним стосовно спілкування та взаємодії з однолітками і дорослими. У нього підвищується інтерес до сімейного та суспільного життя. Розширене коло дитячого спілкування, нові форми міжособистісної взаємодії, дають можливість дитині дізнаватися норми і правила соціальної поведінки і, відповідно, засвоювати їх стосовно власних особистісних здібностей.

Кононко, зазначає про те що старші дошкільники все частіше виявляють інтерес до пізнавальних «філософських» тем у спілкуванні з родичами . У цьому віці дитина цікавиться своєю появою на світ, вона звертає увагу на свій родовід, починає формуватися вроджене ціннісне ставлення до рідних і близьких людей [14].

Слід також звернути увагу на те, що образ соціального світу є важливим і значущим компонентом процесу розвитку дитини. І засноване на основі аналізу праць І. Кудяєвої, психологів Б. Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонтьєва, А. Петровського, С. Рубінштейна, В. Ядова та ін. визначають такі особливості моделювання образу світу, пов'язаного із суспільством: відкритість до розуміння і осмислення того, що відбувається в навколишньому середовищі. Цей процес часто відбувається спонтанно і визначається безпосередністю і яскравістю вражень від життя та переживань [19].

Варто відзначити, що до факторів соціалізації дітей старшого дошкільного віку відносяться сім'я, однолітки і вихователі як представники дошкільних освітніх установ. Таким чином, засвоєння соціального досвіду дитиною, по-

перше, визначає засвоєння навичок взаємодії з оточуючими, а по-друге – вимагає від навчального закладу створення таких умов, при яких соціалізація дитини стає більш гармонійною і ефективно [16].

Вчені Б. Ананьєві, О. Журавльові, В. М'ясищев інтерпретують поняття взаємодії як спільну діяльність, що приводить до взаємного впливу учасників. В. Долгова, Є. Баришнікова, Є. Попова, Н. Рототаєва, М. Сулейманов зазначають, що старші дошкільнята не здатні досягти рівня товарищескості дорослих в основному через свої вікові особливості, звичайно, самої дитини. Розвиток соціальних здібностей – досить складне завдання, що проявляється в наступному: дитина тільки починає освоювати простір людських відносин; її моральні почуття пов'язані з колом тісного спілкування з ріднею. Як зазначав Д. Ельконіні, саме в 6-7 років починає активно розвиватися психічна, чуттєва і вольова сфера. Це позитивно позначається на розвитку мотивації дитини, її почуттях і робить їх більш стійкими.

Важливу роль в процесі соціалізації дошкільника, придбання ним соціальних здібностей відіграє діяльність. У період 5-6 років діти визначаються не стихійно та не підпадають під вплив невизначених мотивів, а мають логічну спрямованість, що зумовлюється набором комплексу мотивів вчинків та поведінки. У періоду старшого дошкільного віку починається процес формування емоційно-мотиваційної сфери дитини [20].

Як зазначає дослідник дитячої соціалізації І. Рогальська, формування особистісної соціалізації дитини в сучасній соціальній реальності вимагає особливої уваги. Це пов'язане із становленням перших контурів сприйняття навколишнього світу, певного «присвоєння» його дитиною. Це відбувається завдяки усвідомленню дитиною абстрактних матеріалістичних уявлень, таких як час, простір, реальність, минуле і майбутнє тощо. [34].

Звертаючи увагу на те що Л. Лохвицька в авторській програмі «Скарбниця моралі» характеризує вікові можливості соціалізації дітей середнього дошкільного віку. Моральні почуття такі як дружелюбність розвиваються по відношенню до дітей (перш за все до братів, сестер, а потім уже до однолітків),

а також виникає прагнення підпорядковувати свої бажання вимогам інших. Вона зазначає, що моральні почуття все ще мають домінуючий вплив на поведінку дітей. З'являється бажання бути корисним дорослим, формується почуття відповідальності за поставлені завдання, щоб ніхто не був розчарований. У то же час моральні правила починають впливати на ставлення дитини до дій і вчинків [16].

Виходячи з вищевикладеного, вважаємо за необхідність відзначити, що соціалізація дітей старшого дошкільного віку має свої особливі характеристики, властиві цьому віку. Соціальний досвід дитини у цьому віці багато в чому залежить від впливу близьких дитині людей. Поступово він збагачується впливом однолітків, природними впливами навколишнього світу і формуванням сюжетно-рольових ігор як освітнього виду діяльності, який розширює можливості соціального спілкування для дошкільнят у віці п'яти років. Розвиток моральних почуттів у віці п'яти років впливає на формуванні їх моральної поведінки.

Слід зазначити, що гра є важливим фактором розвитку і соціалізації дітей старшого дошкільного віку. Дослідники визначають різноманітність ігрових видів діяльності щодо їх впливу на розвиток дитини. Розглянемо деякі визначення що до поняття гра. С. Якобсон розглядає роль гри в соціально-моральному формуванні особистості дитини. Вчена вважає, що з трирічного віку у дитини починає формуватися образ Я, який не тільки відповідає її змісту, а сприяє формуванню позитивного ставлення самі до себе. У старшому дошкільному віці цей процес підсилюється з розрахунку додавання підструктури самосвідомості «Я більш ідеальне». Така робота досягається дорослими при використанні різних спеціальних розповідей, створенні ситуацій вибору і реалізації ігор, які формують певну позицію дитини по відношенню до інших людей, зокрема, в спілкування з ними [42].

Особливої уваги заслуговує той факт, що Г. Кравцов, Є. Кравцова, аналізуючи природу дитячої гри і підтримують думку, висунуту Л. Виготським, що дитяча гра є мірилом, індивідуальною особливістю розвитку дитини. Також

Г. Кравцов вважає, що сучасна ігрова модель дій визначає деякі специфічні труднощі в її використанні в процесі розвитку і соціалізації дитини. По-перше, це визначається обумовленістю конкретної гри, що зміцнює у дітей концепцію «обумовленості завершеного процесу» [11].

Слід звернути увагу на те, що гра не замінює повністю сталі форми і методи роботи з дітьми. У той же час, вона раціонально їх збагачує, доповнює, дозволяючи більш ефективно досягати поставленої мети і завдання конкретного заняття, виховного заходу та ін, також усього освітньо-виховного процесу. У той же час гра підвищує зацікавленість старших дошкільнят до пізнання нового і стимулює зростання пізнавальної активності. Це дозволяє маленьким дітям отримувати і засвоювати більше інформації, сприяє набуттю навичок прийняття найбільш доцільних рішень в різних ситуаціях, формує досвід морального вибору.

Використовуючи ігрові технології можна успішно вирішити цю проблему. Гру можна розглядати з різних точок зору:

- як освітній прийом, спрямований на моделювання реальності дійсності;
- як метод навчання, спрямований на мотивацію навчальної діяльності;
- як форму активного навчання (нестандартне заняття);
- як форму організації освітньої діяльності (різновид колективної– роботи),

так і як нову методика розвитку і виховання дітей.

Варто відзначити, що за допомогою іграшки С. Онощенко, досліджує деталі, розглядаючи специфіку формування у дітей старшого дошкільного віку соціального досвіду стосовно даної проблематики і ролі гри [32]. Вона визначає гру з використанням іграшок як свого роду форму засвоєння дитиною досвіду попередніх поколінь у використанні ігрових заміників. Згідно з С. Онощенко, дитяча іграшка у процесі гри це своєрідні копії людей, аналоги природних, соціокультурних, побутових, технічних об'єктів, які використовують такий унікальний механізм соціалізації, як ідентифікація їх з дорослими, імітація їх суспільних ролей [32].

Слід зазначити, що в процесі гри з іграшками дошкільнят навчають правилам гри (як соціокультурного феномену) і оперуванню необхідними в ній речами. Сюжетні (рольові) ігри дають можливість крок за кроком інсценувати умови уявної ситуації, пов'язаної із суспільством, в якому дошкільнята грають певну роль, відтворюючи та застосовуючи свої знання та практичні навички соціалізації [32].

Для п'ятирічної дитини провідною є ігрова діяльність, в ході якої дитина не тільки відтворює світ дорослих, їх дії, взаємини, а й дозволяє дитині уявити загальну ситуацію, запропоновану сюжетом гри в цілому, розподілити рольові функції, відтворити дуже складні явища.

Як показано в Програмі розвитку дитини від народження до шести років «Я у Світі», набутий малюком практичний і пізнавальний досвід дозволяє дошкільнятам використовувати в грі більш складні сюжети, які можуть потребувати творчої взаємодії декількох дітей.

Ігрова діяльність – це, по суті моделювально-символічна діяльність, в якій використовуються конкретні замітники предмета, таким чином моделюються ситуації відносини тощо. За допомогою гри дитина краще орієнтується в навколишньому світі, в тому числі соціальному.

О. Кононко вказує, що в ігровій діяльності суб'єктом є не матеріальна річ (атрибут гри), а дорослий як носій суспільних функцій. Ця людина визначає взаємодію дитини з соціальним середовищем і залежить від правил, які існують у цьому середовищі [14].

Насправді, в процесі роботи з дошкільнятами слід зазначити, що система дидактичних ігор використовується для збагачення знань про навколишній світ. Ігри-вправи можна проводити як на заняттях, так і у вільний час. Вони зазвичай займають 10-15 хвилин і спрямовані на поліпшення когнітивних здібностей дитини і є хорошим засобом для розвитку пізнавальних здібностей, розуміння, осмислення та закріплення навчального матеріалу який розглядався на заняттях, і застосування його в нових ситуаціях. Це різні кросворди, загадки, п'ятихвилинні ігри.

Ігри-подорожі використовуються для поглиблення, розуміння і закріплення навчального матеріалу. Їх краще використовувати відповідно до матеріалів з народознавства, знайомство з природою (як приклад, географія України, мій регіон). Багатство досвіду дитини його активізація виражається в усних розповідях, питаннях, відповідях, своїх особистих переживаннях і судженнях дошкільнят [20].

Ігрові технології широко використовуються у практиці сучасних закладів освіти. Під педагогічною ігровою технологією розглядають систему, яка забезпечує певну частину освітнього процесу та має сюжет і зміст. Ці методи відмінні від суто розважальних, оскільки вони зумовлені певними освітніми чи розвиваючими цілями та очікуваними результатами [32].

Ігрові методи в дитячому садочку добираються в залежності від віку дитини, тобто для певної вікової групи можуть використовуватися певні види такої роботи (див. додаток А). Існують також різні класифікації ігрових методів. Наприклад, за видом діяльності вони поділяються на:

- 1) інтелектуальні (ментальні);
- 2) творчі;
- 3) рухливі;
- 4) психологічні;
- 5) соціалізуючі.

Приклади ігор за характером освітнього процесу можна знайти у додатку Б. До таких ігор відносяться:

- ігри, які розвивають творчі здібності;
- ігри виховного спрямування;
- ігри, які розвивають творчі здібності дитини і формують основу для роботи за зразком;
- ігри, спрямовані на вивчення матеріалу і його закріплення, а також узагальнення вивченого матеріалу;
- ігри, що впливають на розвиток когнітивних процесів дитини;
- ігри з використання комп'ютера;

- діагностичні ігри.

Варто відзначити, що для роботи з дошкільниками використовуються особливий вид освітніх технологій, який називається соціально-ігровими технологіями. Вони спрямовані на підвищення соціо-виховного впливу на дитину і підсилюють його в різних формах організації її життя та діяльності. Такі ігри дозволяють вибудувати освітній процес, що зменшує навмисний майже односторонній вплив дорослих на дошкільнят за рахунок підвищення особистої зацікавленості дитини в навчанні і спілкуванні і підвищенні мотивації до участі в спільних формах роботи [33].

Таким чином, можемо зробити висновок, що одним із прикладів технологій соціальних ігор є комунікативні ігри. Також можна використовувати проблемно-ігрові методи, але це є дуже складно навіть для дошкільнят у віці 6-7 років. Суть таких ігор в тому, що дитині дається завдання у вигляді своєрідного квесту, лабіринту в пошуках непростих рішень. Дорослі направляють дії кожної дитини, в той же час надають певну свободу у виборі варіантів пошуку рішень. Найголовніше, що такі ігри дозволяють дитині задовольнити свій пізнавальний інтерес з найбільшою долею самостійності.

1.3. Педагогічні умови соціалізації дітей старшого дошкільного віку під час ігрової діяльності

У спеціально-профільних джерелах зазначається, що «педагогічні умови»-це обставини освітнього процесу, який забезпечує досягнення поставлених цілей, середовище, в якому виникають, існують та розвиваються педагогічні умови. Педагогічні умови – це сукупність об'єктивних можливостей, ситуацій і заходів педагогічного процесу, результат цілеспрямованого відбору, проектування і використання елементів змісту, методів, а також організаційної форми навчально-виховного процесу для досягнення поставленої мети.

Слід зазначити, що соціалізація старших дошкільнят більш ефективно відбуватиметься при реалізації таких педагогічних умов:

- 1) забезпечення методичної підтримки процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності;
- 2) створити можливості розвитку для предметно-ігрового середовища закладу дошкільної освіти;
- 3) занурення старших дошкільнят в активні ігрові заняття з дітьми та дорослими.

1. Для того щоб забезпечити методичний супровід процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку вихователеві слід створити відповідні умови у групі закладу дошкільної освіти, які сприятимуть перебігові педагогічного процесу на засадах взаємодії, взаємонавчання вихованців в колективі.

А. Бойко вказує, що методичний супровід – це цілеспрямована, впорядкована і керована система ідей, принципів, планів, програм, підручників, посібників, технологій та інших методичних матеріалів, а також певних організаційно-педагогічних засобів, об'єднаних єдиною концепцією спрямованою на особистісний і творчий розвиток особистості [8].

Окрім цього основами науково-методичного супроводу, за Т. Сорочан, є:

- 1) демократичність – врахування різних підходів, поглядів, позицій, колегіальність при прийнятті тих чи інших рішень;
- 2) забезпечити можливість вибору – створення декількох варіантів програми, моделі діяльності, технології, які сприяють усвідомленому виконанню;
- 3) орієнтація на самореалізацію – розкриття особистісного потенціалу кожного учасника освітнього процесу;
- 4) створити атмосферу співтворчості – спільної діяльності суб'єктів, які прагнуть досягнення нових кількісних та якісних результатів [37].

Підтримка та методичний супровід дошкільної освіти являє собою забезпечення відповідності змісту освітнього процесу у закладі дошкільної освіти які б відповідали вимогам Базового компонента дошкільної освіти та

чинних програм. А тому педагогам слід належно вивчити зміст, структуру та основні принципи цих основних документів.

Перелічимо ті документи, що лежать в основі навчально-методичної бази, які сприяють соціалізації дітей старшого дошкільного віку в сучасних закладах дошкільної освіти: Базовий компонент дошкільної освіти (А. Богуш); програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» (О. Андрієтті, О. Голубович, О. Долинна та ін.); програма виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» (О. Огнев'юк, К. Волинець); програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» (О. Білан, Л. Возна); комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» (Л. Калуська); програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (О. Кононко); методичний посібник «Соціальний розвиток дитини. Старший дошкільний вік» (Т. Поніманська, І. Дичківська, О. Козлюк та ін.); робочий зошит для дітей від 5-ти років «Дитина і суспільство» (серія «Дивосвіт») (В. Федієнко, Ю. Волкова).

Назвемо методи і форми організації освітньо-виховної роботи, які сприяють процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку [30]:

- 1) з дітьми: заняття; ігри; узагальнюючі бесіди; розваги та ін.;
- 2) з педагогами: анкетування; інструктивно-методичні наради; консультації; семінари - практикуми; педагогічні наради; виставки фахової літератури, навчальних посібників; майстер – класи, перегляди відкритих заходів з батьками та ін.;
- 3) з батьками: анкетування, бесіди, створення інформаційного простору; аналіз проблемних ситуацій; спільні освітньо-виховні заходи з родинами; консультації, батьківські збори.

Слід зазначити, що педагоги рекомендують перелік ігор та ігрових завдань для формування соціальних навичок та умінь у старших дошкільнят в сучасних вітчизняних дошкільних установах: «Спільне коло» (розвивати вміння встановлювати контакт з партнерами по грі також підтримувати позитивний настрій в групі); «Життя в лісі» (для усунення морального і психічного

неприйняття дітей при фізичному контакті); «Склади картинку» (розвивати навички взаємодії); «Переходи» (для навчання в пильного ставлення один до одного); «Піраміда любові» (виховувати турботливе ставлення до людей, формувати комунікативні здібності); «Скажи ввічливе слово» (навчати позитивних емоцій при спілкуванні); «Назви лагідно» (виховувати здатність доброзичливого ставлення один до одного); «Знайди пару» (закріплювати знання вихованців про емоції); «Магазин іграшок» (вдосконалювати навички ввічливого спілкування); «Спілкування без слів» (утверджувати почуття доброзичливості); «Сороконіжка» (розвивати уміння старших дошкільнят взаємодіяти); «Закінчи речення» (тренувати уміння аналізувати власні почуття, емоції вербалізувати переживання); «Липучка» (для поглиблення здатності старших дошкільнят взаємодіяти з однолітками, виховувати почуття колективізму).

2. Термін «предметно-ігрове» або «предметно-розвиваюче середовище» означає розумно організоване природне і комфортне оточуюче середовище з різноманітними предметами і ігровими матеріалами, що уможлиблює одночасне включення всіх дітей групи в різноманітну діяльність.

Таке середовище спонукає старших дошкільнят досліджувати і використати свій багатий внутрішній потенціал, стимулюючи прояви незалежності, ініціативи та креативності.

Слід зазначити, що проблема забезпечення розвиваючого середовища для закладів дошкільньої установ вивчалася психологами і педагогами Л. Артемова, О. Кононко, А. Петровський та ін.

Як зазначило О. Кононко, «...в цілому розвивальне середовище можна представити у вигляді круга, в центрі якого знаходиться «Я» (мій простір, середовище мого внутрішнього життя) і який поділено на сегменти – предметно-ігрове, природне та соціальне середовище» [24].

Так, дослідниця Л. Артемова стверджує, що основою розвитку особистості старших дошкільнят є практичні цілеспрямовані дії, ігрова діяльність, в ході якої вони дізнаються про предмети та явища навколишньої дійсності і розуміють зв'язки між ними [3].

Слід зауважити, що при характеристиці предметно-ігрового середовища, Г. Лаврентьєва наголошує: 1) повинні відповідати віковій категорії дітей, їх функціональним можливостям із незначним перевищенням рівня складності; 2) бути динамічними, варіативними, різноманітними; 3) сприяти орієнтовно-пізнавальній діяльності яка б забезпечувала засвоєння нових знань, формування розумових дій, розвитку провідних психічних процесів дитини; 4) вирізнятися створенням розмаїття форм та кольорів, які б надавали виразності об'єктам та подіям і завдяки зіставленню допомагали дитині отримати достовірні знання про довкілля [22].

В спеціально-профільних джерелах ідеться мова про те, що розвивальне предметно-ігрове середовище повинно організовуватися за принципом універсальності, тобто таким чином, щоб діти (самостійно із вихователем) могли будувати і змінювати, а також трансформувати відповідно до типу гри, змісту і перспектив розвитку. Особливо ефективним є модульне розвивальне предметно-ігрове середовище. Прикладами предметів-модулів можуть слугувати легкі куби різних розмірів, виготовлені в залежності від типів вкладишів, середні за розміром модулі – «меблі-іграшки». Дитина може «перетворювати» модуль в будинок, потяг, автобус тощо. Предметно-ігрове середовище повинно забезпечити дитині наявність місця для відпочинку. Це може бути «куточок усамітнення», затишна кімната з м'якими меблями та іншими елементами тощо.

Слід зазначити, що тематично-ігрове середовище в дошкільних закладах освіти виконує ряд функцій: організаційну, освітню, розвиваючу, виховно-профілактичну та комунікативну. Відповідно до освітньо-виховної функції його зміст і конструювання потрібно орієнтувати на створення таких ситуацій, які б спонукали вихованців до морального вибору: поступитися товаришеві чи взяти іграшку собі, поділитися з іншим чи діяти самому, запропонувати допомогу чи зігнорувати проблему ровесника. Таким чином, предметно-ігрове середовище стає центром, де закладаються фундамент для співпраці, позитивних відносин, організованої і прийнятної поведінки, дбайливого ставлення до оточуючих тощо.

Слід зазначити, що педагоги до поняття «предметно-ігрове середовище» включають також відносини, що складаються між дорослими та дітьми у закладі дошкільної освіти. Психологи (О. Леонтьєв та Д. Ельконін) розглядали гру як особливу форму практичного опанування дитиною існування в соціальному світі. Особливості розвивального та виховного впливів ігрової діяльності полягає в її спрямованості на оволодіння суспільними функціями, відносинами, різновидами спілкування в людських взаєминах, вмінні моделювати людські стосунки навколо себе [25].

Варто зазначити, що реальний зв'язок між дитиною і навколишнім середовищем встановлюється саме під час активної взаємодії з об'єктивним світом [24]. Світ предметного простору включає різноманітність об'єктів соціальної реальності. Речі, явища, події, інші люди існують незалежно від людей всі вони підкорюються їх потребам. Навколишнє середовище стає для дітей світом об'єктів завдяки суспільній практиці. Предмет дії людини завжди включений в міжособистісні відносини.

Предметно-ігрове середовище стає необхідним засобом для розкриття певної інформації про навколишній світ дошкільників тому, що виконує стосовно них важливу інформативну функцію. Кожен предмет відкриває певні відомості про навколишній світ, стає незамінним засобом передачі соціального досвіду. Іноді діти сваряться через ігри, ігровий простір та матеріали, бо захоплені цікавою діяльністю.

Слід зазначити, що для кожного віку цільове ігрове середовище особливе, оскільки воно змінюється залежно від вікових особливостей дитини, тривалості періоду навчання, освітньої програми. Діти старшого дошкільного віку самостійно вирішують, яку гру вибрати. Граючи в складні сюжети, вони в найменшій мірі залежать від предметно-ігрового середовища, конкретної іграшки. Ігрова дія отримує узагальнення. Відбувається поступовий перехід до внутрішнього багатогранного мовленнєвого плану дій. У старшому дошкільному віці іграшка грає роль стимулу, підтримує один або більше

компонентів ігрової ситуації і сприяє усвідомленню життєвого досвіду дитини, безпосередньо залученого в гру.

Варто зазначити, що для дітей 5-6 років атрибути ігрової діяльності в дошкільних установах більш деталізовані, оскільки дітям старшого дошкільного віку потрібні, реалістичні і досконалі іграшки, які максимально передають ознаки і характеристики прототипу вони наближують ігрові дії дітей старшого дошкільного віку до «реальних» завдань.

З іншої сторони, високий рівень розвитку гри, необхідність подальшої активізації уяви дитини забезпечує наявність самих звичайних іграшок. Педагогічними в цьому плані є, як говорилося вище, ігрові модулі. Таке «оснащення» стає сюжетним і після творчого втручання дитини яка намагається максимально використовувати доступний простір для відображення уявної ігрової ситуації, гра стає реальністю.

Треба зазначити, що у рамках експериментального дослідження було проаналізовано відповідність принципів його організації та предметно-розвивавального середовища (і це пов'язано з продуманим зонуванням, розташуванням ігрових матеріалів в певному порядку, доступністю будь-якого з них для кожної дитини, профілактикою від перенасичення навколишнього середовища). Адже дотримання цих принципів, виконання правил групового життя та налагодження взаємодії дитини з ціловим середовищем сприяють формуванню певних соціальних та комунікативних навичок. Дошкільні навчальні заклади створили відповідне віку варіативне, динамічне та різноманітне середовище для дітей, щоб діти мали можливість вибирати заняття та навчальні матеріали відповідно до свої бажань. Розташування обладнання засноване на принципі нежорсткого центрування дало б дітям можливість сформувати групу в зоні безпосередньої творчої діяльності (на природі, ігровому майданчику або у кімнаті, для навчання).

Слід зазначити, що в спеціально-профільних джерелах відзначається, що існує вплив на формування соціальних і комунікативних здібностей дитини. Тому особлива увага приділяється ігровим майданчикам (куточкам), закладам

дошкільної освіти, які оснащені різноманітними матеріалами для організації безлічи творчих ігор зокрема, сюжетно-рольовим, комунікативним та режисерських. З цією метою ігрове середовище розділене на такі зони для гри:

- сюжетно-рольова;
- режисерська;
- комунікаційна.

Зона «Сюжетно-рольової гри» представлена грою «Кіностудія», «Салон мобільного зв'язку», «Салон краси», «Коли ми захворіли». Гра «Кіностудія» сприяє розвитку інтелекту, допитливості і товарищескості (дитина дізнається нове, цікаве і розповідає про це іншим).

Ще одна пропонована творча гра – «Салон мобільного зв'язку» – призначена спеціально для сучасних дітей, де мобільні телефони стали невід'ємною частиною їхнього життя.

Інша гра – «Салон краси» – дає можливість дошкільнятам розвинути вміння зосереджуватися на партнері, його зовнішності, настрої, помічати позитивні риси іншої людини і проявляти до неї доброзичливість - ввічливе ставлення.

У наступній творчій грі («Коли ми захворіли») буде задіяно безліч ролей - від лікарів до медсестер, адміністраторів. Під час неї вихованці отримують знання, необхідні для повсякденного життя: як лікарі вони будуть намагатися надавати елементарну медичну допомогу, будуть приділяти увагу один - одному, і розуміти стан іншого, а в ролі пацієнта – просити допомоги, висловлювати свої потреби.

Слід зазначити, що дизайн ігрової зони описуваних сюжетно-рольових творчих ігор не передбачає спеціального обладнання – досить розмістити відповідним чином іграшки і предмети наявні в кожному дошкільному закладі. Тематично-ігрове середовище, яке розробляється, залучатиме дітей до спільної гри, покращить їхню мову спілкування, та допоможе їм розвинути здатність разом гратися з однолітками, використовуючи різноманітні іграшки та альтернативні варіанти. Іграшка сюжетного типу включає в себе наступне:

- елементи ляльок, фігурки людей, тварин, елементи природи (м'які іграшки);
- аксесуари для ігор (лялькові меблі, посуд, побутова техніка – праска, пральна машина, пилосос, швейна машина тощо.);
- атрибути для сюжетної гри на різні теми («Салон краси», «Коли ми захворіли» тощо.);
- ігрові модулі великого розміру;
- предмети-замінники. Можна звернутися по допомогу до своїх батьків, попросити принести порожні пляшечки від ліків, з під парфумів, упаковки від харчових продуктів тощо. Деякі атрибути можна зробити разом з дітьми.

Предмети (маленькі, великі, дуже великі) може додавати в гру будь - хто. Наприклад, проста паличка, в залежності від фантазії дитини, перетворюється у термометр, в меч, в дерево, в людину. Обруч, тканина або скручена мотузка можуть «перетворитися» на озеро; а диван в трамвай.

Слід зазначити, що в старшому дошкільному віці поряд зі спільними сюжетно-рольовими іграми розробляються індивідуальні, а іноді аматорські ігри з іграшками, в яких вихованець не грає певної ролі, а регулює відносини між персонажем (іграшкою). У таких іграх цінність іграшки досить велика. Однак, сюжет гри не обмежується стаціонарним ігровим середовищем, навпаки, ігровий матеріал добирається придуманим сюжетом.

Слід зазначити, що правилами організації зон «Сюжетно-рольових ігор», «Режисерських ігор» і «Комунікативних ігор» за допомогою експериментів передбачено тільки наявність необхідних матеріалів (лото, настільних ігор, пазлів, мозаїк) лише в одному примірнику. Це дає дітям старшого дошкільного віку прості, але важливі соціальні навички, крім того, домовитися, спілкуватися без конфліктно, вести переговори, поважати вибір іншого, терпляче чекати та йти на поступки та ін. Крім того, це привчає дітей стримувати природні егоцентричні імпульси, розвиває їх діалогічне мовлення під час спілкування з товаришами. Якщо одночасно двоє (чи більше) вихованців хочуть попрацювати

з одним і тим же предметом чи побавитися одною грою (іграшкою), їм доведеться спочатку за допомогою педагога, а уже потім самостійно обговорювати і вирішувати, хто буде бавитися (працювати) першим, а потім неодноразово відпрацьовувати аналогічні навички в умовах виборів.

Варто відзначити, що розвивальне ігрове середовище створюється і трансформується педагогом відповідно до потреб дитини – суб'єкта в розвитку. Але й останні є його повноцінними творцями. Тому важливо навчити вихованців підтримувати порядок. У будь-якого предмета є своє місце розташування, і після роботи (гри) його потрібно повернути саме туди де він був спочатку. Дотримуючись цього правила, старші дошкільнята усвідомлюють необхідність порядку і несуть відповідальність за те, що під час роботи ігровий матеріал, з яким інші діти теж будуть працювати, був у початковому стані і покладений в певне місце [34].

Особливу увагу слід звернути на те, що ігрове середовище функціонально моделює соціальні і комунікативні навички старшого дошкільного віку (товариськість, вміння вирішувати конфлікти, домовлятися, надавати допомогу і просити допомоги, організувати роботу та ін.) є стимулом для активного спілкування і взаємодії вихованців у закладах дошкільної освіти.

У сучасних вітчизняних дошкільних установах необхідно створити оптимальні умови для взаємодії дітей одне з одним і з дорослими, які сприятимуть формуванню соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку, а саме:

- створювати дружнє, безпечне, захищене середовище та атмосферу щирих і довірливих стосунків між його членами;
- моделювати гуманну взаємодію з дорослими, ровесниками (приємними, індиферентними, неприємними); виховувати культуру спілкування;
- схвалювати належну соціальну поведінку;
- навчати орієнтуватися в незвичному людському оточенні, пристосовуватися до його вимог та правил, ефективно взаємодіяти з ними;

- підтримувати у дітей готовність звернутися по допомогу до знайомих дорослих;
- ігри або спільні ігри, в яких дитина придбала базові навички елементарних умінь зважати на іншого, виявляти до однолітка інтерес, ініціювати готовність до контакту з ним, демонструвати позитивну налаштованість до іншого, бажання домовлятися, поступатися, виробляти спільні рішення, відстоювати свою думку, обґрунтовувати незгоду з кимось (чимось), врегульовувати конфлікти та суперечки зберігаючи почуття власної гідності [35].

Зануренню дітей старшого дошкільного віку в активну соціально-комунікативну та ігрову діяльність передують добре продумана педагогами відповідна робота з дітьми, яка передбачає таке планування освітнього процесу, що узгоджувалося б із виховними цілями і завданням, а також із моральною ситуацією в дитячому колективі закладу дошкільної освіти.

Тому при плануванні соціально-комунікаційної діяльності вихователі спочатку мають можливість робити попередні прогнози спілкування з дітьми, тим самим визначаючи передбачувані схеми спілкування та відповідно коригуючи методику педагогічної взаємодії. У результаті здійснюється складний процес перетворення навчального завдання в комунікативну сферу, що забезпечує продуктивну реалізацію навчальних цілей:

- підвищення загальної культури;
- щоб задовольнити потребу в спілкуванні, залучайте дітей до процесу взаємодії з оточуючими людьми;
- розвиток навичок спілкування та діалогу, вираження навичок співрозмовника, емоцій, переконань і навичок, визнання великої цінності людських стосунків.

Варто зазначити, що соціалізація вихованців в умовах дошкільних навчальних закладів виконує такі функції:

- а) нормативну, яка полягає в засвоєнні соціально-типових норм поведінки дітей старшого дошкільного віку;

- б) пізнавальну, яка передбачає набуття дітьми особистого досвіду під час спілкування;
- в) емоційну, що сприяє емоційному розвитку комунікатора.
- г) реалізація.

У старшій групі дошкільного закладу слід стежити за тим, щоб соціальна поведінка дітей і ігрова діяльність були тісно пов'язані. Хлопчики та дівчатка, які граються поодиночки, не можуть адаптуватися до суспільства. Вони не вміють ефективно спілкуватися і часто намагаються грати подалі від інших дітей. У цій ситуації вихователь повинен з'ясувати причину такої незвичної поведінки дитини. Таких дошкільнят не можна примушувати брати участь у колективній ігровій діяльності. Педагоги повинні зацікавити дітей груповим спілкуванням, оскільки розвинені комунікативні навички необхідні для того, щоб діти знаходили нових друзів, краще пізнавати себе через інтеграцію близькості з іншими. Дізнатися про найефективніші способи подолання суперечливих емоційних ситуацій. Розвиток фундаментальної довіри до себе та своїх сильних сторін.

У концепції М. Лісіної спілкування постає як особлива комунікативна діяльність, спрямована на формування певних взаємин. Аналогічним чином розуміють це поняття й інші науковці (Я. Коломінський, Н. Лисенко, Т. Поніманська та ін.) [32].

Діти старшого віку, аж до шкільного віку, спілкуються переважно через гру. Діти старшого віку в дошкільному віці зазвичай спілкуються групами, склад яких досить непостійний (залежно від гри і загального приводу, уподобань і настрою). Зазвичай діти витрачають мало часу на розмови про те, що вони роблять.

Варто відзначити, що діти з дошкільного віку і старше в іграх наслідують слова і дії дорослих. Великий вплив на їх поведінку має особистий приклад вихователя. Вони дуже щиро спілкуються з дорослими і чекають від них допомоги, розуміння та співпраці. Дуже важливо збалансувати зміст гри з запропонованими засобами гри. Відтворюючи навколишню дійсність за

допомогою ігрових дій, сюжетно-рольових ігор, емоційно-мовних засобів спілкування, дитина різноманітно, наочно та динамічно виражає своє ставлення до навколишнього, вчиться визначати своє ставлення моделювати характер взаємодії людини та її власну діяльність [26].

Міжособистісне спілкування дитини з однолітками під час гри є найбільш природним, невимушеним, незвичним, вільним і активним. У процесі спілкування вона вчиться складати речення, висловлюючи свою думку, і не соромиться оточуючих, навіть якщо вона висловлена неправильно. Спілкування під час гри з однолітками багатше і різноманітніше, ніж з дорослими, наприклад, інструктування та контроль за діями інших, представлення поведінкових моделей власної гри.

Однак спільна гра дітей часто закінчується суперечками та скаргами замість дружньої поведінки. Справа в тому, що без уваги і співчуття до партнера по грі дитина не зможе узгодити з ним свою поведінку. Оцінка поведінки партнера (зафіксована у визначенні слова) зазвичай передує її безпосередньому сприйняттю. Зазвичай діти ототожнюють характер однолітка зі своїми думками про нього, що створює між ними атмосферу замкнутості, нерозуміння, образи та сварок. Як традиційна форма самоствердження, володіння привабливими, бажаними, престижними предметами і перевагами в грі зазвичай призводить до конфліктів у дітей. Тому в процесі соціалізації дітей старшого дошкільного віку передбачається використання багатьох ігрових прийомів: уміння встановлювати дружній контакт зі співрозмовником - ігрові вправи «Ввічливі слова», «Будь ласка», «Сонячний зайчик» та ін.

- невербальне спілкування – ігри «Мімічна гімнастика», «Відгадай подарунок», «Покажи» та інші;
- вдосконалення вміння артикуляції (вміння ясно і чітко вимовляти слова) – дітям радять озвучити як шумить море, як говорить Білосніжка, Баба Яга, вовк та інші казкові персонажі; вимовити слова пошепки, максимально голосної, сумно, радісно, здивовано, байдуже;

- уміння діяти в конфліктних ситуаціях – з дітьми дошкільного віку, аналізуючи негативний досвід минулого спілкування (жорстоке ставлення до інших порівнюється з поведінкою Караваса-Барабасая, Бармалея та ін.), пропонує відтворювати ситуацію у пзиції «спина до спини».
- формування емпатії та емпатійної поведінки – ігри та ігрові вправи «Хвилі», «Формування символів», «Передача емоцій», «Тренування емоцій», «Добрий ельф» та ін.
- інтеграція комунікативних навичок спілкування між старшими дошкільнятами і дітьми молодшого віку необхідна для реагування на скарги молодших людей. Що стосується неетичних висловлювань дітей, і для вирішення сварки між ними [29].

Слід зазначити, що ігрова діяльність дітей старшого дошкільного віку є основним засобом інформаційно-емоційного впливу на дітей, важливим засобом виховання інтелектуальних і моральних цінностей. Гра дає змогу застосовувати знання в реалістичних ситуаціях, підкреслює вплив особистих факторів на прийняття рішень, дозволяє спроектувати поведінку в реальних ситуаціях. Реальний досвід показує, що гра може бути успішною коли вихователь зможе:

- створити атмосферу, вільну від страху та тривоги.
- переконати дітей, що під час гри вони виступають у ролі порадирика, а не в ролі авторитарної сили, яка намагається все контролювати та регулювати.
- сприяє переходу тематичної дії гри в рольову взаємодію.
- зосередитися на творчому розвитку сюжету, а не на деталях рольової дії.
- бути максимально стриманим і тактовним, особливо під час виникнення упродовж гри конфліктних ситуацій;

Ігри не тільки навчають і виховують, але й приносять задоволення і радість учасникам, створюючи ситуації, в яких вони розвивають соціальні та комунікативні навички (див. додаток В).

Виходячи з цього, формування соціально-комунікативних здібностей дітей дошкільного віку на заняттях у ЗДО складається зі складної взаємодії кількох

факторів під час ігрової діяльності, яка залежить від ступеня ігрової активності.

Вважаємо що повинні бути враховані наступні фактори:

- соціально-виховна спрямованість спілкування всередині груп;
- соціальні та комунікативні навички дитини;
- людські стосунки в групі;
- розвиток особистості дітей дошкільного віку.

Висновки до розділу 1

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав наступне. Суть соціалізації дитини дошкільного віку полягає в розширенні соціального досвіду, набутті елементів соціальної компетентності, орієнтирів співіснування, формуванні ставлення до суспільства, а також сімейних стосунків і норм поведінки. Це досягається шляхом створення умов, які дозволяють дитині сприймати себе не тільки як члена сім'ї, як самостійного члена дитячої спільноти, а й як жителя відповідної вулиці, району, міста, області, країни щоб зробити світ кращим. Соціалізація дитини дошкільного віку залежить від сім'ї, культурного середовища (матеріального, духовного), організації дозвілля та гри, спілкування дітей у різних (державних, приватних, суспільних) дошкільних закладах відбувається через відігнання великої ролі соціальним досвідом.

Умови освітньої бази сприяють формуванню соціально-комунікативних здібностей дітей старшого дошкільного віку в дошкільних навчальних закладах. Створення можливостей для розвитку предметно-ігрового середовища (динамічного, різноманітного, відповідного віку та основним соціальним нормам дітей). Це також допомагає «занурити» старших дошкільнят в активне соціальне спілкування та ігрову діяльність з однолітками та дорослими (засвоєння інформації про оточення, стосунки, розвиток навичок соціального спілкування тощо).

Нами були визначені педагогічні умови, що сприяють соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності. До них належать:

- 1) забезпечення методичної підтримки процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності;
- 2) створити можливості розвитку для предметно-ігрового середовища закладу дошкільної освіти;
- 3) занурення старших дошкільнят в активні ігрові заняття з дітьми та дорослими.

РОЗДІЛ 2

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ІГОР ЯК ЗАСОБУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Аналіз процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі творчої гри

Експериментальне дослідження проводилося на базі ЗДО № 50 Чергіговської міської ради. Експериментом було охоплено 51 дитина: 27 – експериментальна група і 24 – контрольна.

Дослідження проводилося в кілька етапів: констатувальний, формувальний та контрольний етапи експерименту.

У рамках констатувального етапу дослідження було проведено порівняльний аналіз емпіричних даних для визначення рівня соціалізації за конкретними показниками. Проведено перевірку ефективності використання творчих ігор у процесі соціалізації дітей старшого дошкільного віку. На третьому етапі порівнюються кількісні та якісні результати опитування та проектних експериментів, інтерпретуються отримані дані та формулюються висновки.

Варто зазначити, що в дошкільному віці відбувається процес соціалізації дитини. Тобто здатність розуміти настрої, потреби та поведінку інших і орієнтуватися в ситуаціях спілкування та взаємодії. Соціалізована дитина вміє обирати відповідні методи спілкування, вміє просити та надавати допомогу, поважає цінності інших, бере участь у спільній діяльності з однолітками та дорослими. Крім того, така дитина не заважає оточуючим своєю поведінкою, вміє стримуватися та прийнятно повідомляти про свої потреби [35].

Соціалізація дітей старшого дошкільного віку також покращує здатність дитини до успішної мовленнєвої діяльності через соціальні взаємодії з дорослими та однолітками, соціальні якості, цінності та засвоєння знань. Ступінь соціалізації визначається його структурними елементами. Відповідно до

змістовних аспектів соціалізації дітей дошкільного віку виділено критерії та показники, що дозволяють визначити їх освітній рівень.

Слід зазначити, що в процесі соціалізації дітей дошкільного віку виділяють такі критерії:

- когнітивний критерій: розпізнавання норм соціальної поведінки, вміння розуміти емоційний стан інших дітей, розуміння дитиною особливостей ситуації спілкування, розпізнавання гри.

- емоційний критерій: уміння контролювати свої емоції та настрої, набуття соціально прийнятних форм емоційного вираження, вміння концентрувати емоції на однолітках у групі, вміння будувати неконфліктні стосунки.

- комунікативно-інтерактивний критерій: вміння взаємодіяти з дорослими та однолітками, вміння отримувати необхідну інформацію під час спілкування, вміння взаємодіяти в процесі ігрової діяльності, вміння співвідносити свої бажання з інтересами інших, висловлювати спокійно уміння прислухатися до власної думки та співрозмовника.

Перший когнітивний критерій є важливою частиною процесу соціалізації, оскільки він визначає здатність взаємодіяти з іншими в манері співпраці, здатність поводитися належним чином без конфронтації та здатність до спілкування. Значення емоційних норм визначається тим, що основою психічного розвитку і формування особистості дитини дошкільного віку є її емоційна сфера. Розвиток дітей багато в чому залежить від оформлення зон їх спілкування. Це тому, що завдяки спілкуванню діти пізнають світ і себе в ньому, набувають соціального досвіду, ростуть як люди та самостверджуються. Тому третім критерієм оцінки соціалізації було обрано комунікативно-інтерактивний критерій.

Слід зазначити, що кожен критерій визначається системою показників, яка відображає ступінь сформованості окремих компонентів соціально-комунікативних здібностей. При виборі показників ми враховували їх достовірність (кількісне вираження та якісна інтерпретація), доступність

(зручність використання в умовах закладів дошкільної освіти), системність (зв'язок компонентів).

Усі критерії та показники соціально-комунікативних здібностей не тільки розкривають і характеризують процес формування соціально-комунікативних здібностей у дітей дошкільного віку, а й розвивають навички взаємодії, які є необхідними елементами для самореалізації та успіху в різних видах діяльності, сприяють розвитку. На основі обраних критеріїв та їх показників визначено високий, середній та низький рівні сформованості соціально-комунікативних умінь дітей дошкільного віку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Характеристика рівнів процесу соціалізації дитини старшого дошкільного віку

Рівень	Показники
Високий	<ul style="list-style-type: none"> - навички просоціальної поведінки; - позитивне сприйняття інших; - вміння встановлювати контакт із дорослими та однолітками; - чутливість до емоційного стану людей; - вміння дружно взаємодіяти з однолітками в процесі ігрової діяльності, вибирати партнерів для ігор та спільних занять, здатність узгоджувати свої дії з діями інших; - вміння самотужки залагоджувати конфліктні ситуації або уникати їх; - активне спілкування; - вміння спокійно розмовляти, уважно слухати, чітко висловлювати свої прохання або потреби, здатність підтримувати бесіду; - вміння у невербальний спосіб передавати різні почуття.
Середній	<ul style="list-style-type: none"> - почуття невпевненості у взаєминах з однолітками;

	<ul style="list-style-type: none"> - схильність розв'язувати проблемну ситуацію з допомогою дорослих або ровесників; - відсутність ініціативи у спільній діяльності, вияв як позитивних, так і негативних форм поведінки; - неточне вираження власних емоцій та розуміння емоційних проявів однолітків; - невпевненість у ігровій діяльності; - недостатні уміння узгоджувати свої дії з діями ровесників і дорослих та невміння звернутися до них за допомогою в конфліктній ситуації; - домінування спілкування з дорослими; - непослідовність у висловлюванні думок; - несистематичне дотримання культури спілкування.
Низький	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність уміння самотійно встановлювати контакт; - труднощі у налагодженні взаємин з однолітками в процесі ігрової діяльності; - відстороненість від дітей, некоректне поведіння в конфліктній ситуації; - суттєві труднощі в розумінні емоційного стану співрозмовника; - малообізнаність із соціальними нормами; - підвищена конфліктність; - небажання налагоджувати конструктивну взаємодію, невміння відобразити свій емоційний стан та розпізнати почуття інших дітей; - негативне ставлення до однолітків; - ускладнена комунікативна діяльність; - невміння вислухати, почути іншого, підтримати бесіду; - несформованість комунікативної культури.

Окреслена структура лягла в основу діагностики, спрямованої на визначення належності дитини старшого дошкільного віку до зазначеного рівня.

Описуємо запропоновані завдання та результати їх виконання за визначеними критеріями та показниками соціально-комунікативних здібностей.

Критерій: когнітивний

Показник: розуміння дитиною специфіки ситуації спілкування.

Завдання: «Ставлення дитини до однолітків».

Мета: виявити труднощі старших дошкільників у встановленні контактів з однолітками.

Етапи виконання. Вихователям запропонували прочитати анкету та з'ясувати, чи присутні у дитини зазначені ознаки.

Методичний коментар. Ствердна відповідь оцінювалася 1 балом, заперечна – 0 балів. Потім підраховувалася загальна сума балів:

- 1 – 3 бали – незначні труднощі дитини у формуванні взаємин з однолітками;

- 4 – 6 балів – старший дошкільник не вміє встановлювати контакти з однолітками;

- 7 – 10 балів – вихованець має серйозні труднощі у спілкуванні, взаємодії з дітьми.

Показник: обізнаність у грі.

Завдання: «Помічники».

Мета: встановити рівень умінь дітей взаємодіяти один з одним, співвідносити свої бажання і прагнення з інтересами інших, брати участь у колективних справах, надавати необхідну допомогу.

Матеріал: клей, ножиці, папір, лійки, ганчірки.

Етапи виконання. Дітям було запропоновано пограти в гру «Як допомогти» та вирішити різноманітні завдання. Дошкільнята діляться на підгрупи, кожна підгрупа обирає капітана, готує необхідні матеріали, розподіляє обов'язки та виконує поставлені перед командою завдання. Вихователь дає інструкції. Після цього кожна підгрупа отримала таке завдання:

- допомогти протерти столи і стільці;
- полити квіти, витерти пилюку з листя;
- допомогти прибрати в ігровій зоні.

Результати оцінювання:

•3 бали – дитина брала на себе функцію організатора взаємодії, розподіляла обов'язки, проявляла вміння вислухати іншого, узгоджувати з ним свої пропозиції, йти на поступки, надавала допомогу, у разі потреби могла звернутися до дорослого чи іншої дитини;

•2 бали – вихованець був недостатньо ініціативним, приймав пропозиції активніших дітей, знав норми організованої взаємодії, але не завжди враховував інтереси інших дітей, не надто охоче надавав допомогу ровесникам, сам приймав допомогу, але самотійно не звертався за нею;

•1 бал – дитина старшого дошкільного віку не виявляла активності, підкорялася чужим ініціативам, не дотримувалася норм організованої взаємодії, виявляла байдужість до однолітків або неспроможність допомогти, відмовлялася від допомоги дорослого чи однолітка.

Критерій: емоційний

Показник: емоційна спрямованість на однолітків у групі.

Завдання: «Не поділили іграшку».

Мета: визначити рівень вміння дітей не сваритися, не створювати конфліктних ситуацій.

Матеріали: коробка та іграшки (відповідно кількості дітей), серед яких є нова, приваблива.

Етапи виконання. Кожна дитина могла вибрати іграшку.

Коли конфліктна ситуація була спровокована новою іграшкою, експериментатор спостерігав за нею протягом короткого часу, а потім втручався і пропонував кілька варіантів вирішення конфлікту.

- віддайте іграшку першому, хто її обрав.
- бавитись усім разом;
- гратися іграшкою за чергою;

- віддати іграшку дитині, в якої сьогодні поганий настрій.

Дорослі прислухалися до пропозицій кожної дитини.

Методичні коментарі. При виконанні завдання ми очікували від старших дошкільників вміння співвідносити свої рішення з рішеннями інших дітей і приймати правильні рішення.

Шкала оцінювання:

- 3 бали – Дитина знаходила шлях подолання конфліктної ситуації і намагалася уникнути конфлікту, погоджуючись на інші рішення.

- 2 бали – вихованець знав вихід із конфліктної ситуації, але не завжди враховував рішення інших дітей;

- 1 бал – дитина погано знаходила правильний шлях подолання конфліктної ситуації і не намагалася уникнути конфлікту.

Показник: вміння контролювати свої емоції та настрої.

Завдання: «Дзеркало настрою».

Мета: визначити вміння дітей зрозуміти настрої партнера з огляду на його вербальну чи невербальну поведінку.

Процедура виконання. Дітей об'єднували в пари чи невеликі підгрупи і визначали, хто буде задавати емоцію, а хто – її відображати. Скажімо, вихователь пошепки повідомляв дитині, яка мала демонструвати почуття, якусь інформацію: «За мною прийшов тато, і я мушу йти» (сум); «Мені сьогодні куплять песика» (радість); «Я більше не буду битися» (сором, провина); «Ти зламав мені велосипед» (гнів, злість); «Я туди не піду. Там темно» (страх); «Я не буду ділитися іграшками з Тарасом» (образа); «Який великий динозавр!» (подив, захоплення). Вихованець повторював фразу, а інша дитина мала визначити в цей момент його почуття. Потім діти обмінювалися «ролями».

Методичний коментар. Під час виконання завдання увага зверталася на самостійність визначення емоційного стану однолітка. Також відзначалося, як дитина за допомогою мовлення, міміки та жестів може передати різноманітні почуття й емоції.

Шкала оцінювання:

- 3 бали – дитина самостійно і правильно визначала емоційний стан однолітка під час повторення заданої фрази, адекватно передавала за допомогою міміки, жестів і мовлення різноманітні почуття;

- 2 бали – старший дошкільник визначав почуття за допомогою дорослого, фразу вимовляв емоційно, але емоції передавав не завжди адекватно;

- 1 бал – вихованець зазнавав труднощів при визначенні емоційного стану однолітка, не вмів при вимовлянні заданої фрази передати різні почуття.

Критерій: комунікативно-інтерактивний

Показник: уміння взаємодіяти в процесі ігрової діяльності, співвідносити свої бажання з інтересами інших.

Завдання: «Що ти скажеш?».

Мета: виявити вміння вихованців орієнтуватися у мовленнєвій ситуації.

Процедура виконання. Дитині описували відповідну мовленнєву ситуацію і пропонували уявити, що це сталося з нею. Наприклад: «Ти приїхав у гості до бабусі і вийшов на вулицю погратися. Там незнайомі діти грали у цікаву гру. Тобі теж захотілося погратися з ними. Що ти скажеш?»; «Вихователь розмовляє з іншою дитиною. Тобі треба у нього щось запитати. Як ти це зробиш?»; «На занятті з малювання у тебе зламався потрібний тобі олівець. Як ти попросиш олівець у товариша?».

Методичні коментарі. Діагномтика проводилася індивідуально. Оцінка враховує адекватність розуміння запитання та повноту відповіді.

Шкала оцінювання:

- 3 бали – дитина правильно орієнтується в мовленнєвих ситуаціях, відповідає на запитання повно (3-4 речення).

- 2 бали – дитина намагалась знайти з мовленнєвими ситуаціями, відповіді чіткі але не завжди правильні.

- 1 бал – дитина недостатньо знайома з мовленнєвими ситуаціями, відповіді нечіткі і не завжди правильні.

Показник: здатність отримувати необхідну інформацію під час взаємодії.

Завдання: «Інтерв'ю».

Мета: визначає вміння отримувати необхідну інформацію в спілкуванні та вести нескладні діалоги з дорослими та однолітками

Процедура виконання. Визначає вміння отримувати необхідну інформацію в спілкуванні та вести нескладні діалоги з дорослими та дорслими.

Отримавши відповіді, старші дошкільники повинні розповісти вихователю про що дізналися. Потім дітям запропонували переказати інтерв'ю «Кореспонденту».

Методичні коментарі. Це дослідження проводилося на підгрупі дітей. Зміст питань, ступінь самостійності, логіка запитань, порядок фіксувалися в протоколі.

Шкала оцінювання:

- 3 бали – дитина із задоволенням виконала завдання і створила 3-5 власних запитань. Загалом «інтерв'ю» було логічним і послідовним.

- 2 бали – вихованці розробили кілька коротких запитань за допомогою дорослих, але логіка інтерв'ю не була дотримана.

- 1 бал – дитина відмовлялася від виконання завдання.

Кількісні результати діагностики сформованості соціально-комунікативних здібностей у дітей старшого дошкільного віку за когнітивними критеріями представлені в таблиці 2.2

Таблиця 2.2.

Рівні процесу соціалізації за когнітивним критерієм (%) у дітей старшого дошкільного віку

Група	Всього по групі (осіб)	Рівні					
		Високий, %		Середній %		Низький %	
ЕГ	27	4 особи	14,8	13 осіб	48,2	10 осіб	37,0
КГ	24	5 осіб	20,9	11 осіб	45,8	8 осіб	33,3

За когнітивними критеріями високий рівень соціалізації виявили 14,8% (ЕГ) та 25,0% (КГ) дітей. Під час гри вони дружньо спілкуються з однолітками,

координують свої дії з діями інших. Були спроби самостійно вирішити або уникнути конфліктних ситуацій.

Як бачимо, діти (48,1% (ЕГ) та 45,8% (КГ)) виявляли невпевненість в ігровій діяльності та неспроможність узгоджувати власні дії з діями однолітків. Зіткнувшись з конфліктною ситуацією, вони не намагалися якось її вирішити, не виявляли ініціативи щодо її подолання, йшли на поступки і часто зверталися за допомогою до дорослих.

Діти з низьким рівнем соціалізації за наведеними критеріями (37,0% (ЕГ) і 33,3% (КГ)) оцінюються як певні труднощі в соціалізації з однолітками та дистанціюються від певних видів спілкування. Створили конфліктну ситуацію і не пішли на поступки.

Таблиця 2.3.

Рівні процесу соціалізації у дітей старшого дошкільного віку за емоційним критерієм

Група	Всього по групі (осіб)	Рівні					
		Високий, %		Середній %		Низький %	
ЕГ	27	6 осіб	22,2	10 осіб	37,0	11 осіб	40,8
КГ	24	5 осіб	20,9	10 осіб	41,6	9 осіб	37,5

З таблиці 2.3. видно, що показники дітей з високим рівнем емоційних норм соціалізації становлять 22і,2% (ЕГ) та 20і,8% (КГ). Ці діти набули здатності символічно сенсомоторно виражати свої емоції та відчуття та реагувати на емоційні стани однолітків.

Відсоток дітей із середнім рівнем розвитку емоційного критерію процесу соціалізації становив 37,0% (ЕГ) і 41,7% (КГ). Вони помилково чи за допомогою дорослого визначали емоційні стани і почуття.

Низький рівень розвитку емоційних норм у процесі соціалізації виявили 40,7% (ЕГ) та 37,5% (КГ) респондентів. Ці діти не вміли правильно відобразити свій емоційний стан і виражати свої емоції одноліткам.

Кількісні результати діагностики навичок соціальної комунікації дітей старшого дошкільного віку за комунікативно-інтерактивним критеріями представлені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Рівні процесу соціалізації за комунікативно-інтерактивним критерієм у дітей старшого дошкільного віку

Група	Всього по групі (осіб)	Рівні					
		Високий, %		Середній %		Низький %	
ЕГ	27	5 осіб	18,6	12 осіб	44,4	10 осіб	37,0
КГ	24	7 осіб	29,2	10 осіб	41,6	7 осіб	29,2

Зарезультатами таблиці 2.4 18,5% (ЕГ) та 29,2% (КГ) дітей показали високий рівень соціалізації за комунікативно-інтерактивними критеріями. Ці діти вміють будувати прості діалоги, правильно поставлені запитання отримують потрібну інформацію, висловлюють свої бажання та потреби, причому не заважаючи співрозмовнику.

діти із середнім рівнем сформованості процесу соціалізації за комунікативно-інтерактивним критерієм (44,4% (ЕГ) та 41,6% (КГ)) мають недостатню комунікативну активність, важко соціалізуються, відчують труднощі у спілкуванні. Вони розуміють, що їм потрібна допомога дорослих.

Відзначимо, що діти з низьким рівнем соціалізації за комунікативно-інтерактивними критеріями (37,0% (ЕГ), 29,2% (КГ)) не вміють слухати інших. Вони часто перебивали співрозмовників і не використовували в спілкуванні ввічливі слова. Ці діти не вміють підтримувати розмову.

Звертаємо увагу, що загальний рівень соціалізації дітей старшого дошкільного віку кількісно оцінювався за всіма переліченими критеріями. Середній коефіцієнт визначався шляхом співвідношення загальної кількості отриманих даних по компоненту до його кількості. Узагальнені кількісні результати вихідного рівня соціально-комунікативних здібностей досліджуваної групи представлені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Рівень соціалізації дітей старшого дошкільного віку

Група	Всього по групі (осіб)	Рівні		
		Високий, %	Середній %	Низький %
ЕГ	27	18,5	43,2	38,2
КГ	24	23,7	43,0	33,3

Виходячи з цього підкреслимо, що серед дітей старшого дошкільного віку в обох групах на етапі дослідження переважав середній рівень соціалізації. Проте подібні показники у дітей групи «А» були дещо нижчими, ніж у групи «В» (група «А» — експериментальна, група «В» — контрольна). Результати констатувального етапу експерименту висвітлені на діаграмі 2.1.

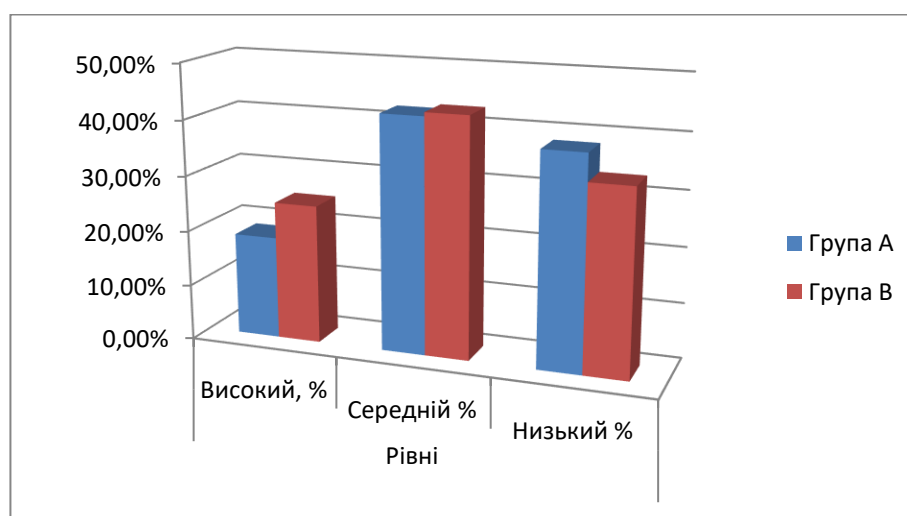

Рис. 2.1. Діаграма рівнів соціалізації дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту

Як видно з рис. 2.1., високий рівень соціалізації спостерігався лише у 18,5% (ЕГ) та 23,7% (КГ) дітей. Ці діти добре розуміли назви основних емоцій, були чутливими та демонстрували розуміння емоційних проявів. Діти відрізнялися чуйністю, вміли узгоджувати свою поведінку з іншими, йти на поступки, без особливих проблем контактувати з дорослими та однолітками, пропонувати або

просити допомоги в разі необхідності. Вони активно відстоювали свою думку, спілкувалися з однолітками, не порушували власних інтересів та виявляли повагу до інших.

Середній рівень соціалізації мали 43,2% (ЕГ) та 43,0% (КГ) дітей. Хоча діти керувалися базовими емоціями, вони відчували певні труднощі у визначенні своїх емоцій. Ці діти були недостатньо комунікабельними і важко спілкувалися. Спілкування потребувало допомоги дорослих. Ці діти взяли ініціативу в інших. Вони погоджувалися, але іноді висловлювали позицію, враховуючи власні інтереси. Слід зазначити, що діти не самі зверталися по допомогу, а приймали допомогу за потреби. У конфліктних ситуаціях йшли на поступки, не відстоювали власну ініціативу, не виявляли ініціативи.

Діти з низьким рівнем соціалізації (38,3% (ЕГ) та 33,3% (КГ)) характеризувались відсутністю вміння називати та диференціювати емоції. Це діти, які охоче погоджуються з друзями, не мають своєї думки або не висловлюють її, не вміють сформулювати власну думку, виявляють байдужість до друзів, не знають, як отримати необхідну допомогу, пасивним дітям потрібно надати допомогу але не відмовлятися від допомоги інших.

Отже, можна сказати, що результати констатувального етапу дослідження дали підстави для припущення про необхідність підвищення ефективності формування соціально-комунікативних здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

2.2. Організація та перебіг формувального етапу дослідження

Під час проведення формувального етапу експерименту за дітьми проводилися спостереження під час повсякденної ігрової діяльності під час якої діти вчаться спілкуватися зі своїми однолітками, вибирати відповідні засоби спілкування, бути ввічливими та добрими, слухати інших і висловлювати свою думку. На жаль, не завжди в дитячих колективах проявляється толерантність і доброзичливість. Уміння взаємодіяти з іншими є основним змістом процесу

соціалізації, як необхідного елементу для самореалізації людини, успіху в різних видах діяльності, прихильності до неї тих, хто утворює її оточення. Формування цього важливого вміння є необхідною умовою нормального психічного розвитку дитини і є одним із головних завдань підготовки до навчання в школі. На цьому фоні формувальний етап експериментального дослідження був спрямований на створення умов для вдосконалення процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку.

Необхідно звернути увагу на те, що гра в дошкільному віці є основним видом діяльності, а також важливим, ефективним і доступним методом процесу соціалізації дитини. Під час гри діти освоюють складні навички взаємодії та спілкування з дорослими та однолітками.

При цьому науковці наголошують, що першочерговою педагогічною умовою соціалізації через творчу гру є забезпечення методичного супроводу у формуванні соціально-комунікативних здібностей. Основним змістом суспільних ігор для дітей є відтворення взаємин між людьми, їх відносин між собою. Проте в реальному житті діти іноді спостерігають негативні форми спілкування і відтворюють це в колективних іграх. Тому педагоги повинні ретельно стежити за спільними іграми дітей. Якщо діти виявляють негативні емоції, почуття чи поведінку під час гри, вихователі повинні брати участь у грі, щоб прокоментувати та скорегувати ігрову ситуацію у позитивному напрямку [36].

Варто зазначити, що ігри для дітей дошкільного віку характеризуються складністю і різноманітністю сюжетно-рольових дій. Тому завдання педагога - розвинути гнучкість рольової поведінки, навчити дітей змінювати свою рольову поведінку в рамках ігрової ролі, повідомити про це партнерів по грі. Ця функція дозволяє реалізовувати різноманітні сюжетно-рольові ігри. Це означає, що гра захоплююча, цікава і завжди нова.

Виходячи з вищесказаного, вважаємо за необхідне зазначити, що метою формувального етапу експерименту було формування у дітей старшого дошкільного віку таких умінь:

- розуміти та говорити про емоційні стани однолітків.
- отримувати необхідну інформацію в спілкуванні. Прислухайтеся до думки інших і з повагою ставтеся до власної.
- підтримувати діалог з дорослими та однолітками.
- відстоювати свою думку.
- співвідносити свої бажання з інтересами інших.
- брати участь у груповій діяльності (навички переговорів, компромісу тощо).
- ставитися до інших з повагою.
- приймати і пропонувати допомогу.
- не сперечатися і зберігати спокій у конфліктних ситуаціях.

Слід зазначити, що гра насправді є ефективним способом і засобом реалізації освітніх завдань у всіх напрямках розвитку особистості дитини. Тому як засіб виконання поставлених завдань обрано творчі ігри, сюжетно-рольові, режисерські, комунікативні, ігрові ситуації та ін.

У рамках роботи із соціалізації старших дошкільників реалізовано цикл ігрових занять, спрямованих на формування у дітей навичок взаємодії та соціальної довіри, розвиток вміння виходити з конфліктних ситуацій, навичок ведення переговорів (Додаток Г). Можливості розширення контактів у різних ситуаціях спілкування. Здатність практикувати розуміння себе, інших і стосунків між ними. Набути вміння ефективно слухати. Усунення комунікаційних бар'єрів і навичок спілкування [38].

Слід зазначити, що під час ігрових занять для дітей намагалися створити сприятливу атмосферу. Вони емоційно співпереживали дітям, відображали та вербалізували їхні почуття та переживання так, щоб вони були зрозумілі дітям, і створювали умови, які сприяли переживанням дітей. Діти відчували відчуття оновлення та успіху. Така увага до дітей призвела до формування довіри та взаєморозуміння з дітьми.

Система ігор та ігрових вправ була поділена на три логічно пов'язані блоки. Для більш повної реалізації поставлених цілей на занятті використовувалися ігри з кожного блоку.

Зазначимо, що в таблиці 2.6 наведено приклади ігор, організованої за наведеними критеріями соціально-комунікативних умінь дітей дошкільного віку. Ці ігри, спрямовані на розвиток пізнавальної, емоційної, комунікативної та інтерактивної сфер особистості дитини.

Таблиця 2.6.

Систематизація ігор для соціалізації дітей старшого дошкільного віку

Блок	Критерії	Мета	Ігри
I	Когнітивний	Засвоєння моделей поведінки в конфліктній ситуації, формування вміння ефективно взаємодіяти у групі, вміння передавати і розуміти емоційний стан людей.	«Зламаний телефон»і, «Азбука чомучок»і, «Сонячний зайчик»і, «Невербальна казка»і, «Клейовий дощик»і, «Що відчуваєте?»і, «Розв'язання проблемних ситуацій»і, «Спільний малюнок»і, «Гусениця»і, «Капітан»і, «Іграшка»і, «Тільки разом»і, «Яка фігура?»і, «Чарівні хащі»і, «Полювання на динозаврів»і.
II	Емоційний	Прищеплення дітям старшого дошкільного віку базових соціально-комунікативних навиків: деталізувати почуття й емоційні стани, а також	«Чарівні окуляри»і, «Закінчи речення»і, «Відгадай»і, «Посмішка»і, «Хвилі»і, «Знайди пару»і, «Поклич лагідно»і, «Передавання почуттів»і, «Спілкування без слів»і, «Переходи»і, «Поводир»і, «Розсміши

		визначати їх причину, формування інтересу до однолітків, вміння поважати їх думку.	сумного друга»і, «Посмішка по колу»і, «Відгадай подарунок»
III	Комунікативно-інтерактивний	Вироблення навиків вислухати іншогоі, підтримати розмовуі, брати участь у колективному обговоренніі, чітко і зрозуміло висловлювати власні поглядиі.	«Компліменти»і, «Через скло»і, «Магазин іграшок»і, «Діалоги»і, «Знайомство»і, «Ввічливі слова»і, «Опиши друга»і, «Спільне коло»і, «Життя в лісі»і, «Будь ласка»і, «Склади картинку»і, «Спина до спини»і, «Плутанина»і, «Сороконіжка»і, «Липучка»і.

Соціалізація дітей старшого дошкільного віку з'явилась в результаті спеціально розроблених творчих ігор. Більшість дітей будуть: 1) розрізняти ситуації спілкування та визначати власні цілі та цілі своїх партнерів по спілкуванню; 2) розуміти ситуації та дії інших людей; 3) знати, як вибрати відповідні дії в тій чи іншій ситуації та змінити їх для оптимізації спілкування; 4) взаємодіяти в запропонованому форматі; 5) виявляти ініціативу в спілкуванні; 6) спілкуватися та спілкуватися на основі елементарних норм і правил; 7) планувати спільну діяльність, підпорядковувати і контролювати свої бажання, узгоджувати думки і дії; 8) запитання та відповіді; 9) засвоювати отриману інформацію в простій формі (уважно слухати, спостерігати); 10) висловлюватись в рамках заданої теми; 11) передавати інформацію за допомогою знаків, рухів, міміки та пантоміміки; 12) у прояві власних емоційних переживань мовою, словами, рухами, жестами.

Слід зазначити, що готовність дитини самостійно вирішувати завдання, пов'язані зі спілкуванням і взаємодією з однолітками і дорослими, є важливою умовою і показником успішної соціалізації дітей старшого дошкільного віку. Такі творчі ігри, як «Магазин іграшок», «Іде клієнт», «У нас новий друг», «Ходімо шукати скарби», вважаються ефективними в формуванні навичок жити у суспільстві. Розігруючи ці ситуації, діти навчилися вербальним і невербальним методам спілкування та вмінню ефективно взаємодіяти.

Завданням контрольного етапу експерименту було визначити динаміку змін у процесі формування соціально-комунікативних здібностей та порівняти рівень розвитку досліджуваних здібностей у контрольній та експериментальній групах після проведення формувального етапу експерименту.

Для визначення змін у рівні соціалізації дітей старшого дошкільного віку за кожним критерієм було проведено контрольний зріз за завданням, подібним до констатувального етапу експерименту.

Для визначення змін у рівні соціалізації дітей старшого дошкільного віку за кожним критерієм (когнітивний, емоційний, інтерактивний) було проведено контрольний зріз за завданням, подібним до ідентифікаційного етапу експерименту.

Аналіз результатів, отриманих на контрольному етапі експерименту, дозволяє порівняти результати, отримані на початку та в кінці дослідження, показуючи значне покращення соціально-комунікативних здібностей дітей експериментальної групи щоб звернути на це увагу. Зміни в контрольній групі були незначні.

Порівняльні кількісні дані про рівень соціально-комунікативних навичок дітей контрольної та експериментальної груп представлені в таблиці 2.7. та на діаграмі (рис. 2.2.)

Таблиця 2.7.

Рівні соціалізації дітей експериментальної та контрольної груп (%) на контрольному етапі експерименту.

Рівні	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	18,5	23,7	41,2	25,3
Середній	43,2	43,0	48,3	44,7
Низький	38,3	33,3	10,5	26,0

Як видно з таблиці 2.7, кількісні зміни рівня соціалізації дітей старшого дошкільного віку можна охарактеризувати так У експериментальній шгрупі виявлена значна позитивна динаміка, у експериментальній незначні позитивні зміни.

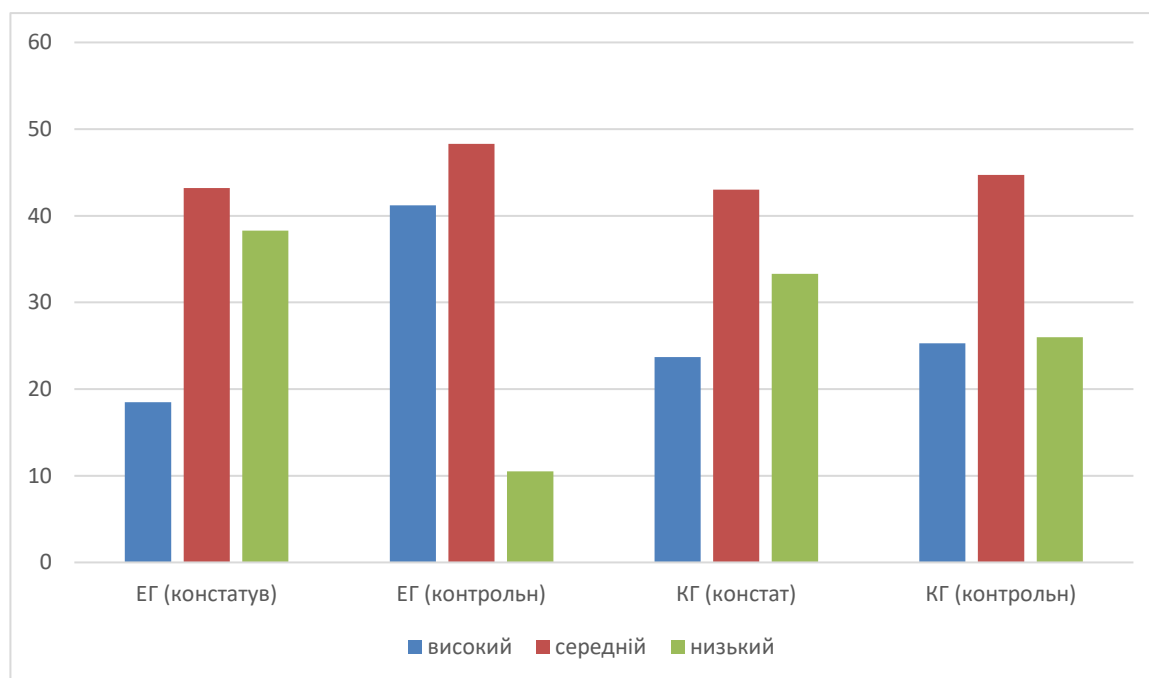

Рис. 2.2. Діаграма рівні соціалізації дітей експериментальної та контрольної груп (%) на констатувальному та контрольному етапах експерименту

Аналізуючи динаміку рівня, ми виявили, що високий рівень соціалізації досягли 41,2% дітей експериментальної групи та 25,3% дітей контрольної групи.

Як бачимо, позитивний ефект формувального етапу експерименту, проведеної в експериментальній групі виявив значне підвищенні рівня соціалізації дітей.

Середні значення на констатувальному етапі експерименту склали 43,2% (ЕГ) і 43,0% (КГ), на контрольному етапі експерименту результати склали 48,3% (ЕГ) і 44,7% (КГ).

Особливо помітні зміни показників на низьких рівнях. Якщо на констатувальному етапі експерименту вони становили 38,2% (ЕГ) і 33,3% (КГ) відповідно, то на контрольному етапі ці результати значно зникли в експериментальній групі - 10,5 % і були незначні зміни в контрольній групі – 30,0 %.

У зв'язку з цим важливе значення має формування соціально-комунікативних компетенцій за умови вмілого використання та вмілого використання освітньо-розвивального потенціалу ігрової діяльності та належного організованого середовища професійного розвитку, вважаю за необхідне зазначити що це ефективніше.

2.3. Методичні рекомендації щодо використання творчих ігор, як засобу соціалізації дітей старшого дошкільного віку

Фахівці зазначають, що одним із головних завдань ранньої освіти є формування в учнів соціальних навичок, навичок, які допоможуть дітям жити гармонійно в суспільстві. Тому в умовах дошкільних навчальних закладів педагоги повинні створити сприятливе для формування соціальної зрілості розвивальне середовище. У такому середовищі дітям необхідно досягти достатнього рівня знань, навичок та етичних якостей, щоб добровільно, вміло та відповідально виконувати різноманітні соціальні ролі [39].

Особливу увагу слід звернути на те, що зі вступом до школи діти потрапляють у нову соціальну ситуацію, тобто змінюється характер їх стосунків з однолітками та дорослими, встановлюються зовсім інші правила поведінки, ніж

у дитячому садку. Таким чином формується соціальна зрілість дітей старшого дошкільного віку. Ми повинні вміти органічно розпізнавати ці зміни та відповідним чином реагувати.

Слід зазначити, що дитина дошкільного віку з розвиненими соціальними навичками може кваліфікуватися як соціально компетентна особистість, яка характеризується такими здібностями:

- прийняти правила і норми суспільства і знайти правильні орієнтири для побудови соціальної поведінки;
- виявляти гнучкість у розпізнаванні нових вражень та їх оцінці, пристосовуватися до запитів соціальної групи і при цьому зберігати своє обличчя.

Варто зазначити, що діти з низькою соціальною зрілістю мало знають про те, як взаємодіяти з однолітками та дорослими. Вони можуть бути як активними, так і пасивними у спілкуванні. У спілкуванні з однолітками виявляють байдужість або, навпаки, конфронтацію та агресію. Вони часто концентруються на неправильних негативних діях та мають недостатню самооцінку. Діти середньої соціальної зрілості недостатньо активні у спілкуванні та взаємодії з однолітками та дорослими. Вони не знають, як вирішити конфлікт. Вони знають норми і правила поведінки, але не завжди їх дотримуються, завищують свою самооцінку, а рівень домагань перевищує їхні реальні можливості. Такі діти орієнтуються на навчальну діяльність і зовнішні особливості шкільного життя.

Вчені підкреслюють, що важливу роль у формуванні соціальної зрілості дітей відіграє колективна творча гра — особливий вид творчої діяльності старших дошкільників. Творчі ігри є потужними інструментами, які допомагають розвивати почуття партнерства та відповідної взаємодії і підготуватися до нової соціальної ролі «школяр» [1].

Слід зазначити, що сюжетно-рольові ігри та театралізовані ігри передбачають розгортання різних сюжетів і виконання різних ролей, завдяки чому діти можуть отримати досвід образів які відрізняються один від одного. Такі ігрові дії виконують різноманітні функції, зокрема: стосується задоволення

емоційних потреб дитини. Вимагає від дітей добровільного дотримання правил, встановлених конкретними ролями. Це дозволяє вихователям досягати своїх освітніх цілей без примусу до цього.

Слід зазначити, що головною умовою ефективної колективної творчої ігрової діяльності є, власне, точне й цілеспрямоване керівництво вихователем усіма етапами гри. Зокрема, можна виділити наступне:

- забезпечувати успіх дітей у спільній ігровій діяльності;
- створюйте ситуації, які спонукатимуть дітей допомагати одне одному та співпрацювати;
- розвивати творчість в ігровій діяльності дітей;
- врахувати особистісні особливості та соціальну зрілість дитини;
- забезпечує єдність формування у дітей знань, емоцій і поведінки;
- за таких умов у дітей формується і зміцнюється позитивна поведінка, нормалізуються міжособистісні стосунки.

Варто зазначити, що для підвищення соціальної зрілості дітей старшого дошкільного віку бажано використовувати комплекс колективних творчих ігор, таких як: сюжетно-рольова, театралізовані, за літературними рворами.

Джерела експертів стверджують, що рольова гра є найважливішим засобом удосконалення соціальних навичок дошкільнят. Відображення дорослого життя в сюжетно-рольових іграх дозволяє дитині «прожити» різні соціальні ролі, зрозуміти внутрішні зв'язки між ними, оволодіти рольовими діями. Проводячи сюжетно-рольові ігри, вихователі можуть вирішити такі завдання: розширити та поглибити знання дітей про стосунки з однолітками та дорослими, про норми поведінки в сцспільстві. Створювати умови для плідної співпраці дітей у процесі колективної творчої діяльності.

Слід зазначити, що ефективність сюжетно-рольових ігор по відношенню до однолітків залежить насамперед від оптимального розподілу ролей між дітьми з урахуванням перспективи бажаних ролей і принципу впорядкування.

Особливу увагу слід звернути на те, що постановки, театралізації та інші театралізовані ігри мають великий вплив на формування правильної самооцінки

дитини та рівень домагань, спонукаючи дошкільників змінити ставлення до себе. Емоційний розвиток дитини дуже важливий, адже від цього залежить, як у майбутньому складуться її стосунки з друзями та дорослими. Беручи участь в сюжетно-рольових іграх, діти вчаться пізнавати та розуміти емоції, настрої та образи улюблених героїв, досліджувати причини їхніх вчинків. Сценічна гра також допомагає розвивати навички спілкування. Адже спілкування в колективних іграх є основою, і участь у таких заходах поступово стає чудовою базою для самовираження. Таким нерішучим, чутливим, асоціальним і обмеженим дітям надається можливість вивільнитися, проявити ініціативу в спілкуванні і брати участь в дискусіях. Натомість діти з домінуючими тенденціями вчаться враховувати бажання інших дітей і пристосовувати свою поведінку до домінуючих правил.

Під час ігор-драматизацій педагоги допомагають кожній дитині відчувати почуття самозадоволення, пов'язане з творчим та ігровим самовираженням.

Зверніть увагу, що ігрові заняття необхідно організовувати, перш за все, з метою розвитку стосунків між дітьми та дорослими. Завдання ігрового виховання – впливати на свідомість, емоції та поведінку дітей з метою їх виховання. Довіра до вихователів. Бажання працювати з ним. Ставлення до активного обговорення результатів діяльності.

Зважаючи на це, необхідно зазначити, що ефективним засобом формування соціальної зрілості дітей дошкільного віку є колективна творча гра.

Висновки до другого розділу

Розробка системи роботи на формувальному етапі експерименту була спрямована розвиток соціально-комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. Засобом виконання цього завдання були обрані різні види ігрових технологій, зокрема сюжетно-рольові ігри.

Слід зазначити, що в процесі соціалізації дітей дошкільного віку виділяють такі критерії:

- когнітивний критерій: розпізнавання норм соціальної поведінки, вміння розуміти емоційний стан інших дітей, розуміння дитиною особливостей ситуації спілкування, розпізнавання гри.

- емоційний критерій: вміння контролювати свої емоції та настрої, набуття соціально прийнятних форм емоційного вираження, вміння концентрувати емоції на однолітках у групі, вміння будувати неконфліктні стосунки.

- комунікативно-інтерактивний критерій: вміння взаємодіяти з дорослими

Провівши серію ігор під час експерименту, діти змогли розширити та збагатити свій досвід взаємодії з оточуючими людьми, побудувати гарні стосунки, відповідні методи спілкування, отримати знання про норми спілкування тощо. Продемонстровано ефективність експериментальної роботи, проведеної під час контрольного етапу експерименту. Порівняльний аналіз рівня соціалізації експериментальної та контрольної груп показав на позитивну динаміку у експериментальній групі порівняно з контрольною.

ВИСНОВКИ

У результаті проведення дослідження з проблеми соціалізації дітей старшого дошкільного віку засобом творчих ігор на його теоретичному та емпіричному рівнях ми дійшли до таких висновків у відповідності із поставленими дослідницькими завданнями.

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження показав наступне:

- Процес розвитку дитини дошкільного віку характеризується активним присвоєнням існуючого соціального досвіду, формуванням в дитини суспільної поведінки. Важливим джерелом набуття соціального досвіду дитиною дошкільного віку є опосередкований досвід інших людей, що визначається з творів художньої літератури, зображувального мистецтва, кіно, фольклору тощо. Джерелами соціального досвіду дітей є їхні власні дії в різних життєвих ситуаціях, переживання цих ситуацій, розмірковування (логічні осмислення) над вчинками інших людей, що спостерігаються прямо або опосередковано. Чинниками набуття дитиною соціального досвіду є виконання соціальних ролей, дотримання норм соціально схваленої поведінки. До основних показників прояву дошкільником набутого соціального досвіду відносяться такі, як: позиція дитини в контексті життєдіяльності; співвіднесення дитиною себе з реальною дійсністю; ступінь її соціальної активності; міра прояву дитиною розуміння свого внутрішнього світу; сформованість соціальних установок щодо себе самої.

- На основі вивчення наукових джерел виявлено особливості формування соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку. До факторів соціалізації дітей старшого дошкільного віку відносяться сім'я, однолітки та вихователі як представники закладу дошкільної освіти. Тому засвоєння дітьми соціального досвіду зумовлює засвоєння ними навичок взаємодії із оточуючими, потребує від навчального закладу створення умов, в яких соціалізація дітей буде проходити більш гармонійно та ефективно.

- Гра для дитини старшого дошкільного віку є провідним видом діяльності. Ігрова діяльність дитини спирається на її особистий досвід, який вона набула у процесі безпосередньої соціальної взаємодії, а також опосередковано – при перегляді мультфільмів, читанні дорослим творів, слухання розповідей тощо.

3. Визначено педагогічні умови, що сприяють соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності. До них належать:

1) забезпечення методичної підтримки процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності;

2) створити можливості розвитку для предметно-ігрового середовища закладу дошкільної освіти;

3) занурення старших дошкільнят в активні ігрові заняття з дітьми та дорослими.

3. Проведене експериментальне дослідження показало що аналізуючи динаміку рівня сформованості соціальних якостей дітей старшого дошкільного віку під час ігрової діяльності, ми виявили, що високий рівень соціалізації досягли 41,2% дітей експериментальної групи та 25,3% дітей контрольної групи. Як бачимо, позитивний ефект формувального етапу експерименту, проведеної в експериментальній групі виявив значне підвищенні рівня соціалізації дітей. Середні значення на констатувальному етапі експерименту склали 43,2% (ЕГ) і 43,0% (КГ), на контрольному етапі експерименту результати склали 48,3% (ЕГ) і 44,7% (КГ). Особливо помітні зміни показників на низьких рівнях. Якщо на констатувальному етапі експерименту вони становили 38,2% (ЕГ) і 33,3% (КГ) відповідно, то на контрольному етапі ці результати значно зниклилися в експериментальній групі - 10,5 % і були незначні зміни в контрольній групі – 30,0 %.

4. У роботі представлено рекомендації щодо використання творчих ігор, як засобу соціалізації дітей старшого дошкільного віку; розроблено й проведено цикл ігрових занять для соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі творчої ігрової діяльності. Проведення ігрових занять, які допомагають у соціалізації дітей старшого дошкільного віку в творчій ігровій діяльності,

дозволило досягти позитивних змін у рівнях сформованості компетентностей дітей старшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л. В. Ознайомлення із навколишньою дійсністю – засіб збагачення ігор дітей. *Дошкільне виховання*. 1989. №3. С. 11-12.
2. Артемова Л.В. Соціалізація дитини в родині. *Дошкільне виховання*. 2004. №3. С. 3–5.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція): наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogokomponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-pova-redakciya>
4. Бітаєв В. А. Людина і соціокультурне середовище: проблема взаємоадаптації. Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. 2004. С. 81-90.
5. Беленька Г. В. Сучасні підходи до питань формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2012. Вип. 5. С. 99-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2012_5_23
6. Богущ А. М. Дитинство в сучасному освітньому просторі. Збірник наук. праць: Адреса досвіду: НВК»Надія». Одеса, ПНУ АПНУ. 2003.
7. Богущ А.М. Дитинство: погляд сьогодення. *Виховання і культура*. 2003. № 1–2. С. 4–10.
8. Бойко А. М. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки: індивідуальні тьюторські завдання для студентів II–V курсів: навч. посібник. Полтава. «Техсервіс», 2007. 359 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2539/1/Voiko.pdf>.
9. Грицишина Т. І. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку як соціально-педагогічна проблема. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 12 (55). 12. 2016. С. 12-15.
10. Давидов В. Г. Від дитячих ігор до творчих ігор і драматизацій. *Театр і освіта: Зб. наукових праць*. 1992. №3.

11. Капська А.Й. Соціалізація особистості – надзавдання соціальної педагогіки. Підручник. Київ. Центр навчальної літератури, 2006. 284 с.
12. Карнаух Л. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в умовах сучасного соціального середовища. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2012. Вип. 40. С. 110-114.
13. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. Київ. Ред. журналу «Дошкільне виховання», 2003. 244 с.
14. Кононко О. Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника: навч.-метод. посібник до Базової програми розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ: Світич, 2009. 208 с.
15. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) / навч. посіб. для вищ. навч. закладів. Київ: Освіта, 1998. 255 с.
16. Кононко О. Л. Дитяча субкультура як цінність і складова особистісно орієнтованої освіти. Дошкільне виховання. 2001. № 12. С. 6–9.
17. Кононко О.Л. Стратегічна мета виховання – життєва компетентність дитини. *Дошкільне виховання*. 1999. № 5. С. 3–6.
18. Кононко О. Л. Плекаймо у дітей життєдайне самоствалення. *Дошкільне виховання*. 2002. № 2. С. 3 – 7.
19. Кузнєцова В. Г., Левшина Н. І. Про соціалізацію дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2006. №4. С. 10.
20. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі. Монографія. Київ. КМПУ, 2003. 272 с.
21. Курінна С. М. Особливості соціалізації дітей шести-семи років в різних умовах життєдіяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: сп ц. 13.00.05. Луганськ, 2004. 22 с.
22. Лаврентьєва Г. Розвивальне предметно-ігрове середовище: європейський досвід та новітні підходи. *Палітра педагога*. 2001. № 4. С. 11–13.
23. Лебедев В. С. Психолого-педагогічні аспекти соціалізації дошкільників. *Гуманізація освіти*. 2015. № 6. С. 45–50.

24. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Тернопіль: «Мандрівець». 2014. 128 с.
25. Матвієнко С. І. Методика формування у дошкільників соціальної компетентності: навч. посіб. Ніжин: Вид-во НДУ імені М. Гоголя, 2012. 106 с.
26. Макарова Л. Л. Проблемна ситуація та гра як психологічні детермінанти розвитку пам'яті і мислення молодших школярів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 Київ. 2001. 236 с.
27. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. Київ: Фенікс, 2013. 540 с.
28. Мудрик А. В. Социальная педагогика. М. Академия, 2000. 192 с.
29. Пантюк Т. І. Дошкільна педагогіка: навч.-метод. посіб. Дрогобич. Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2011. 118 с.
30. Печенко І. П. Дитина в сучасному соціально-педагогічному просторі: проблема захисту прав. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного ун-ту ім. В. Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». 2005. Вип. 6 (45). С. 45–53.
31. Печенко І. П. Соціалізація дітей в умовах сільських навчально-виховних комплексів: дис ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08. Київ, 2003. 208 с.
32. Поніманська Т. І. Дитина і соціум. *Дошкільне виховання*. 2004. №8. С. 4– 8.
33. Поніманська Т. І. Люди і я. Світ дорослих як чинник соціалізації особистості дитини. *Дошкільне виховання*. 1999. № 8. С. 14.
34. Рогальська І. П. Теоретико-методичні засади соціалізації особистості у дошкільному дитинстві. автореф. дис...докт. пед. наук. 13.00.05 «Соціальна педагогіка»; Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2009. 45 с.
35. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін.; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ, ТВО «МЦФЕР-Україна», 2014. 452 с.

36. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / О. О. Андрієтти, О. П. Голубович, О. П. Долинна, Т. В. Д'яченко, Т. С. Ільченко, Г. Є. Іванова, Г. М. Лисенко, Т. В. Панасюк, Г. В. Петрова, Т. О. Піроженко, Н. М. Романко, Н. А. Случинська, Н. І. Трикоз. Київ. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2017. 66 с.
37. Сорочан Т. Співтворчість – одна з ознак технології науково-методичного супроводу. Активізація творчого потенціалу учнівської молоді в контексті глобалізації освіти, матер. науково-практичної конф. 2012 р. С. 32 – 36.
38. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ: монографія / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг. ред. О. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.
39. Соціологія. Навчальний посібник / за ред. В. Г. Городяненко. Київ. Академія, 2002. 560 с.
40. Стародубцева І. В. Соціальний досвід як продукт соціалізації особистості. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Київ: Ін-т проблем виховання АПН України, 2006. Вип. 9. Кн. 1.
41. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР- Україна». 2019. 488 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Види ігрових технологій за навчальною спрямованістю

- 1) ігри та вправи, що формують вміння виділяти основні, характерні ознаки предметів, порівнювати, зіставляти їх (підходить для молодших груп);
- 2) групи ігор на узагальнення предметів за певними ознаками (підходить для середньої та старшої груп);
- 3) групи ігор, в процесі яких у дошкільнят розвивається вміння відрізнити реальні явища від нереальних (підходить для старшої і підготовчої груп);
- 4) групи ігор, які виховують вміння володіти собою, швидкість реакції на слово, фонематичний слух, кмітливість та ін. (підходить для старшої і підготовчої груп).

Види ігрових технологій соціалізуючого спрямування

Види ігор	Приклади ігор
Спрямовані на навчання і тренування, а також узагальнення вивченого	«Квітка-семицвітка». Можна використовувати на занятті з англійської мови: береться квітка зі знімними пелюстками, дітям потрібно по черзі називати колір кожного англійською. Якщо хтось помиляється, починають спочатку. На занятті з вимірювання довжини для закріплення діти можуть намагатися допомогти ігровому персонажу – мишеняті, якому потрібно вибрати найкоротший шлях до норки, щоб врятуватися від кота. Дошкільникам дається умовна мірка, а також малюнок, де зображені 3 маршрути до норки, які потрібно виміряти і порівняти
Спрямовані на розвиток пізнавальних процесів дитини, а також виховують його	Ігри з використанням рахункових паличок Кюїзенера, логічних блоків Дьенеша, квадрат Воскобовича
Ігри, що розвивають творчі здібності дитини, а також навчальні його роботі за зразком	«На що схожа пляма». Дітям потрібно придумувати предметні асоціації до плям на аркуші паперу. Виграє та дитина, яка побачить більше предметів. «Намалюй за описом». Вихователь зачитує опис предмета (композиції, пейзажу), а діти повинні це швидко зобразити. «Домалюй другу половину». У дітей є роздатковий матеріал, на якому у кожного предмета намальована тільки його половина, а дошкільнятам потрібно закінчити малюнок
Ігри, що розвивають комунікативні здібності	«Поводир для сліпого». Діти діляться на пари, в яких одна дитина закриває очі, а друга водить його за руку по кімнаті, допомагає обстежити різні предмети, розповідає про маршрут їх пересування. Потім діти міняються ролями. Гра допомагає встановити контакт, створити атмосферу довіри в групі
Діагностичні ігри	Ігри можна використовувати для діагностики не тільки знань і умінь, а й різних реакцій і психічних функцій. Наприклад, музичні та рухливі ігри («Море хвилюється раз») допомагають відстежити рівень рухової координації та розвитку уваги у вихованців

Методичні рекомендації з керівництва сюжетно-рольовою грою для
вихователів старшої групи ДНЗ

- Необхідно стати рівноправним партнером у грі вихованців.
- Головним завданням вважати спонукання дітей до фантазування, вигадок і творчості, часто використовувати гру з незавершеним (відкритим) кінцем.
- При обговоренні гри забезпечити право кожного бажуючого відверто висловити своє бачення можливого розвитку її сюжету, розподілу ролей тощо. Підтримувати вдалі пропозиції, пробуджувати ініціативу, вчити старших дошкільників бути справедливими і порядними.
- Упродовж гри спонукати вихованців до активного діалогу. Стимулювати поступовий і природний перехід від предметно-ігрових дій до рольової взаємодії партнерів.
- Вносити нові ідеї, елементи творчості у будь-яку гру, підтримуючи ініціативу і пропозиції дітей. Акцентувати їх увагу не на деталізації рольових дій, а на оригінальному, нетрадиційному розвитку сюжету.
- Не вимагати від дітей буквально максимального натуралістичного копіювання довколишньої дійсності. Що більше вигадки у грі, то цікавішою і привабливішою вона видається старшим дошкільникам.
- Під час гри вчити вихованців орієнтуватися на особливості партнера, на необхідність урахувати його думки й інтереси. Співвідносити власні потреби з бажаннями інших гравців.
- Постійно урізноманітнювати ігрові сюжети не тільки реалістичною тематикою, а й фантастично-казковою, оскільки ігри останнього різновиду найбільше стимулюють розвиток дитячої творчості.
- Із виховною метою практикувати ігрові ситуації, що передбачають корекцію негативних та закріплення позитивних рис характеру дітей старшого дошкільного віку.
- Ніколи і ні за яких умов не вдаватися до насильства, не виконувати за дітей те, що вони спроможні робити самі (фантазувати, вигадувати нову гру).

Мудро й тактовно керувати грою, спрямовувати інтелектуальні зусилля вихованців на розвиток насамперед уяви, стимулювати конструктивні прояви дитячої ігрової творчості.

Зміст ігрових занять

Заняття № 1

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці одночасно вітаються вголос: «Привіт!».

Гра «Спільне коло»

Мета: вміння встановлювати контакт із партнером, формування позитивного настрою у групі.

Інструкція. Вихователь збирає дітей навколо себе. «А зараз сядемо на підлогу, але так, щоб кожен з вас бачив усіх інших і мене, і щоб я могла бачити кожного з вас» (єдиним правильним рішенням тут є коло). Коли гравці сідають у коло, дорослий каже: «А тепер ми переконаємося, що ніхто не сховався, я бачу всіх і всі бачать мене. Для цього нехай кожен із вас привітається очима з усіма по колу. Я розпочну перша, а коли привітаюся з усіма, почне вітатися мій сусід» (вихователь заглядає в очі кожній дитині по колу і злегка киває головою; коли привітається з усіма учасниками гри, торкається до плеча свого сусіда, пропонуючи йому привітатися також аналогічним чином з однокласниками).

Гра «Життя в лісі»

Мета: розвиток уміння налагоджувати контакт, усунення моральної і психічної відокремленості дітей через фізичні (тілесні) контакти.

Інструкція. Дорослий сідає на підлогу і розсаджує дітей навколо себе. «Пограймося у диких звірів. Вони не знають людської мови. Але ж їм треба якось спілкуватися, тому ми придумали для цього особливі засоби.

Коли хочемо привітатися, тремося один об одного носами (вихователь показує, як це робити, підходячи до кожної дитини); замість запитання «Як справи?» лясаємо своєю долонею по долоні іншого (демонструє); якщо все добре, кладемо свою голову на плече іншому; а при потребі висловити іншому

свою дружбу і любов – тремося об нього головою (демонструє); Готові? Тоді – почали. Зараз – ранок, ви тільки що прокинулися, виглянуло сонечко».

Подальший хід гри ведучий може обирати довільно (наприклад, подув холодний вітер і тварини ховаються від нього, притулившись один до одного; звірята ходять один до одного в гості; чистять свої шкірки і т. д.). При цьому важливо стежити за тим, щоб діти не розмовляли між собою.

Гра «Будь ласка»

Мета: вироблення навички використовувати «чарівні» слова ввічливості.

Інструкція. Усі стають у коло. Ведучий показує різні рухи, а діти мають їх повторити лише в тому разі, якщо він додав слово «будь ласка». Хто помиляється – вибуває з гри.

Гра «Склади картинку»

Мета: розвивати взаємодію.

Інструкція. Дітей групують так, аби кожному дати деталь від розрізаної картинки. Кожна група має з частинок («пазлів») скласти картинку.

Можна ввести елемент змагання.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх визначити, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Вихованці стають у коло так чином, щоб можна було доторкнутися руками до сусіда. Простягають руки в так, аби пальці торкнулися сусіда, посміхаються і говорять: «До побачення!».

Заняття № 2

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Сонячний зайчик»

Мета: виховувати доброзичливість, формувати теплу атмосферу взаємної приязні і привітності.

Інструкція. Ведучий говорить, що він спіймав «сонячного зайчика» і пропонує передати його по колу, щоб кожен міг зігрітися його теплом і з посмішкою вручити своєму другу. Коли «зайчик» повертається до ведучого, вихователь звертає увагу на те, що «зайчик», зігрітий дітьми, «виріс» і не вміщається в долонях. «Зайчика» випускають, але кожен «ловить» часточки його тепла.

Гра «Переходи»

Мета: формувати уважне ставлення один до одного.

Інструкція. Діти сидять у колі. Вихователь просить їх уважно подивитися один на одного: «У кожного з вас волосся відрізняється за кольором. Тепер поміняйтеся місцями так, щоб крайнім праворуч, ось на іншому стільці, сидів найбільш темноволосий, поруч з ним – у кого темніше, а крайнім праворуч, на цьому стільці, сидів той, у кого темне волосся. Ніяких гучних обговорень! Розпочали!». Дорослий допомагає гравцям, підходить до кожного з них, торкається їх волосся, радиться з іншими, куди його посадити, і т. д.

Гра «Ввічливі слова»

Мета: формувати уважне і доброзичливе ставлення один до одного, звичку використовувати ввічливі слова під час спілкування.

Інструкція. Гра проводиться з м'ячем у колі. Діти кидають один одному м'яч, говорячи ввічливі слова. Потім вправа ускладнюється: треба називати лише слова привітання, вдячності, вибачення, прощання.

Гра «Поводир»

Мета: виховувати почуття довіри.

Інструкція. Вихованці об'єднуються в пари: одна дитина – поводитир, друга – сліпий. Кожен «поводир» має провести «сліпого» (в якого заплющені очі) через різні перешкоди, що створені заздалегідь (меблі, іграшки на підлозі).

До того ж зробити це треба так, щоб «сліпий» не спіткнувся, не впав, не зачепив нічого.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх назвати, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Діти стають у коло так, щоб можна було доторкнутися руками до сусіда. Простягають руки у сторони, щоб пальці торкнулися сусіда, посміхаються і говорять: «До побачення!».

Заняття № 3

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Спільне коло»

Мета: вміння встановлювати контакт із партнером, формування позитивного настрою у групі.

Інструкція. Вихователь збирає дітей навколо себе. «А зараз сядемо на підлогу, але так, щоб кожен з вас бачив усіх інших і мене, і щоб я могла бачити кожного з вас» (єдиним правильним рішенням тут є коло). Коли гравці сідають у коло, дорослий каже: «А тепер ми переконаємося, що ніхто не сховався, я бачу всіх і всі бачать мене. Для цього нехай кожен із вас привітається очима з усіма по колу. Я розпочну перша, а коли привітаюся з усіма, почне вітатися мій сусід» (вихователь заглядає в очі кожній дитині по колу і злегка киває головою; коли

привітається з усіма учасниками гри, торкається до плеча свого сусіда, пропонуючи йому привітатися також аналогічним чином з одногрупниками).

Гра «Життя в лісі»

Мета: розвиток уміння налагоджувати контакт, усунення моральної і психічної відокремленості дітей через фізичні (тілесні) контакти.

Інструкція. Дорослий сідає на підлогу і розсаджує дітей навколо себе.

«Пограймося у диких звірів. Вони не знають людської мови. Але ж їм треба якось спілкуватися, тому ми придумали для цього особливі засоби. Коли хочемо привітатися, тремося один об одного носами (вихователь показує, як це робити, підходячи до кожної дитини); замість запитання «Як справи?» лясаємо своєю долонею по долоні іншого (демонструє); якщо все добре, кладемо свою голову на плече іншому; а при потребі висловити іншому свою дружбу і любов – тремося об нього головою (демонструє); Готові? Тоді – почали. Зараз – ранок, ви тільки що прокинулися, виглянуло сонечко».

Подальший хід гри ведучий може обирати довільно (наприклад, подув холодний вітер і тварини ховаються від нього, притулившись один до одного; звірята ходять один до одного в гості; чистять свої шкірки і т. д.). При цьому важливо стежити за тим, щоб діти не розмовляли між собою.

Гра «Піраміда любові»

Мета: виховувати турботливе ставлення до людей, розвивати комунікативні здібності.

Інструкція. Діти стають у коло. Ведучий говорить: «Кожен з вас когось або щось любить. Я люблю ... Розкажіть і ви, кого і що любите». Розповіді дошкільників ... «А зараз побудуємо піраміду любові з наших рук».

Розв'язання проблемних ситуацій

Мета: розвивати вміння знаходити правильне розв'язання проблеми.

Інструкція. Діти стоять у колі. Ведучий за чергою кидає їм м'яча та запитує про те, як допомогти:

- а) маленькій дитині, яка загубила м'яча;
- б) мамі, котра повернулася з роботи дуже втомленою;

- в) другові, що зламав іграшку;
- г) бабусі, яка несе важку сумку;
- г) друзям, які посварилися.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх з'ясувати, яке завдання сьогодні було найважчим. Діти по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Вихованці стають у коло так, щоб можна було доторкнутися руками до сусіда. Простягають руки у сторони так, щоб пальці торкнулися сусіда, посміхаються і прощаються: «До побачення!».

Заняття №4

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Знайди пару»

Мета: закріплювати знання вихованців про емоції.

Інструкція. Діти отримують піктограми, до яких вони мають дібрати зображення дітей із відповідними емоціями на обличчі.

Гра «Розсміши сумного друга»

Мета: виховувати доброзичливе та уважне ставлення до інших.

Інструкція. Діти за чергою грають роль «сумного» друга. Решта одногрупників намагаються його розвеселити різними способами (танцюють, корчать смішні гримаси, погладжують, дивляться і посміхаються).

Гра «Магазин іграшок»

Мета: закріплення навичок ввічливого спілкування.

Інструкція. Одна дитина – «продавець», решта – «покупці». Потрібно стежити за тим, чи вітаються гравці, коли заходять до «магазину», чи правильно звертаються до «продавця», чи дякують за «покупку», прощаються.

«Продавець» також має бути привітним і ввічливим.

Гра «Посмішка по колу»

Мета: формування доброзичливості у групі, позитивного налаштування дітей на спілкування.

Інструкція. Діти сідають у коло, беруться за руки, дивляться сусідові в очі і мовчки дарують йому посмішку. І так за чергою.

Гра «Спина до спини»

Мета: розвивати вміння взаємодіяти усвідомлення того, як важливо розуміти один одного.

Інструкція. Діти сідають спиною один до одного. Завдання – домовитися про щось або розповісти щось одне одному.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх сказати, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Вихованці стають у коло так, щоб можна було доторкнутися руками до сусіда. Простягають руки у сторони так, щоб пальці торкнулися сусіда, посміхаються і прощаються: «До побачення!».